

SIAMO DI NUOVO INSIEME

NR. 45-46 • SERIE NOUĂ • SEPTEMBRIE – DECEMBRIE 2013

FONDATĂ ÎN 2007 • ISSN 1843-2085 • REVISTĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA **RO.AS.IT**. CU SPRIJINUL FINANCIAR AL GUVERNULUI ROMÂNIEI, PRIN DEPARTAMENTUL PENTRU RELAȚII INTERETNICE

IL MOMENTO

EDITORIAL

A mai trecut un an...

Încă de la începuturile activității noastre, ne-am propus să nu lăsăm timpul să treacă fără a marca evenimentele cele mai importante pentru comunitate. Pe parcursul anilor am constatat că este bine și chiar necesar să ne implicăm și în alte evenimente, chiar dacă acestea nu sunt organizate direct de noi, dar care sunt în strânsă legătură cu ceea ce ne-am propus să realizăm alături de celelalte minorități naționale din țara noastră.

În acest an, parcă timpul a trecut mai repede decât de obicei, fie din cauza multitudinii de evenimente concentrate în țară, fie pentru că am dorit să fim în egală măsură cunoscuți și în afara țării. Și iată-ne ajunși în fața ultimilor file din calendarul lui 2013.

Membrii asociației RO.AS.IT. au avut, sper, prilejul să vadă modul în care suntem apreciați în diverse ipostaze pentru activitățile noastre, pentru că problema notorietății, deja nu ne-o mai punem, aceasta fiind vizibilă de ceva vreme.

Continuitatea proiectelor noastre a făcut ca în ultima perioadă, în jurul nostru sau alături de noi, să avem parteneri de seamă din țară sau din străinătate, pe care ni i-am atras prin seriozitate și muncă, și pe care suntem convingși că-i vom avea în continuare colaboratori.

Vizitele unor importante personalități în țara noastră confirmă cele spuse anterior și acum, în preajma sărbătorilor de iarnă, le mulțumim tuturor acelor

care au fost alături de noi și îi așteptăm și în anii următori cu aceeași bucurie și entuziasm cu care am abordat și implementat proiectele noastre de-a lungul anilor.

Desigur că mai sunt multe de făcut și nu ne vom opri aici, vom continua să construim zi de zi, lună de lună, ceea ce trebuie păstrat pe toată durata existenței noastre ca asociație, adică spiritul creator, depășirea oricăror obstacole aparent de netrecut, cu aceeași voință ca cea moștenită de la predecesorii noștri, rămași pentru totdeauna în România.

Tuturor etnicilor italieni din România și colaboratorilor noștri devotați le urăm din suflet Sărbători Fericite și un An Nou cu împliniri!

București, decembrie 2013

Dep. Mircea GROSARU

- 04 | Natale, tra incantesimo e ricordo / Crăciunul, între miracol și amintire
- 06 | Darul de Crăciun: Fericitul Vladimir Ghika
- 08 | Auguri... cu cimpoiul
- 09 | Trandafiri pentru Angela
- 10 | Conferința Europeană: Minoritățile naționale în strategia europeană. Studiu de caz: Italienii din România
- 12 | Târgul internațional Gaudeamus – Carte de învățătură

SIAMO DI NUOVO INSIEME

FONDATA ÎN 2007

NR. 45-46 • SERIE NOUĂ
SEPTEMBRIE – DECEMBRIE
2013

ISSN 1843-2085

Revistă editată
de Asociația Italienilor din
România **RO.AS.IT.**
cu sprijinul financiar al
Guvernului României,
prin Departamentul
pentru relații interetnice

Președinte fondator
Mircea Grosaru

Colectiv redacțional

Director
Gabriela Tarabega

Redactori
Radu Coroamă
Ioana Grosaru
Elena Bădescu
Gregorio Pulcher
Dan Comarnescu

Design & pre-press
Square Media
www.squaremedia.ro

**Asociația
Italienilor
din România
RO.AS.IT.**
asociație cu statut
de utilitate publică

Str. Lipscani nr. 19, etaj 1
030031 București
Tel./Fax: 021 313 3064
ufficio@roasit.ro

www.roasit.ro

CULTURA / CULTURĂ

- 14 Pietro Mascagni a 150 anni dalla nascita (1863 – 1945) / 150 de ani de la naștere
- 16 Interferențe româno-italiene în epoca modernă / Interferenze romeno - italiane in epoca moderna: Ion Heliade Rădulescu (II)
- 19 Vă invităm să citiți...
- 20 Profesorul Giandomenico Serra. Omagiu / Il Professor Giandomenico Serra. Omaggio
- 22 I Giamberiani calabresi a Ploiesti / Giamberiani calabresi la Ploiești
- 24 Interviu cu Soprana / Intervista al Soprano Simona Nicoletta Jidveanu

SOCIETA' / SOCIAL

- 27 Lettera a mia figlia / Scrisoare către fiica mea
- 28 Imigrarea strămoșilor mei italieni și integrarea familiei în societatea românească / L'immigrazione dei miei progenitori e l'integrazione della famiglia nella società' romana
- 32 Ritornando a Cataloi / Reîntoarcere la Cataloi
- 34 Interviu cu un jurnalist: Ana Iorga Mihail sau Despre italienii din România, un nou episod
- 37 Din nou „la braț” cu frumusețea artei minorităților naționale în Capitala Moldovei
- 38 S-a stins un erudit... Comandor (r) Neculai Pădurariu
- 39 Știri / Notizie

NATALE, tra incantesimo e ricordo

25 dicembre, Natale. Ma la data di nascita di Gesù non è nota. I Vangeli non ne specificano né il giorno né l'anno. Molti studiosi indicano che Cristo sia nato in realtà in autunno. Ma la data fu determinata perché prossima al solstizio d'inverno, in cui il sole comincia il suo ritorno nei cieli boreali. Nello stesso periodo i pagani che adoravano il dio Mitra celebravano il Dies Natalis Solis Invicti (giorno della nascita del Sole invincibile). E poiché il cristianesimo, per affermarsi e radicarsi, usava sovrapporre le proprie celebrazioni ai riti e alle ricorrenze pagane, scelse questa data per celebrare il giorno della nascita di Gesù. Fin qui le interpretazioni.

Ma il Natale contiene in sé un altro mistero: continua, nostro malgrado, a esercitare un fascino irresistibile sulla stragrande maggioranza delle persone, e l'atmosfera che si crea durante il periodo natalizio ha qualcosa di magico che è difficile spiegarsi. Le ragioni religiose non sono sufficienti a fornirci una valida interpretazione. Né la sacralità del rito può dirci molto su questa strana atmosfera che si crea attorno a noi e, soprattutto, dentro di noi. Da dove nasce, dunque, questa strana «magia»? Possiamo tentare una interpretazione.

Io credo che nessuno crei per noi l'atmosfera del «magico Natale»: siamo noi stessi a crearla, dentro di noi e attorno a noi, generando prima di tutto una nostra storia personale, un nostro «C'era una volta». È quasi come se, almeno una volta all'anno, volessimo materializzare una nostra intima e personale favola con la sua atmosfera leggermente incantata. Perché, nei fatti, tutti abbiamo bisogno di favole e storie. Forse è anche questa pulsione che rende quasi reale quel clima magico del Natale, che qualcuno chiama erroneamente «clima di bontà». Concetto erroneo – a mio parere – perché o si è buoni tutto l'anno, o non lo diventiamo per un sol giorno.

Ma per creare la «favola» abbiamo un'unica via: far riemergere i

nostri ricordi e le nostre più sopite emozioni, che appartengono in genere al passato e alla nostra infanzia, o quanto meno alla nostra più acerba giovinezza. Quasi una personale via «alla ricerca del tempo perduto». Facciamo dunque ricorso ai ricordi. E i ricordi basta poco per risvegliarli. Essi sono fatti anche di sapori, profumi, atmosfere familiari, sensazioni. Tutte cose che per il resto dell'anno riponiamo nel profondo dell'anima, come oggetti polverosi in una vecchia cassapanca. Ed ecco che in un breve periodo, animati anche dalla curiosità che ci suscita l'imminente attesa del «tempo prossimo venturo», l'anno che verrà, tutto riemerge dalla «vecchia cassapanca» dell'infanzia: Il silenzio ovattato della neve... La mamma che sfaccenda in cucina fino a sera tardi, mentre i profumi dei dolci si diffondono per tutta la casa... Il risveglio al mattino con l'odore delle frittelle dolci e calde, pronte per la colazione... Lo sguardo sereno dei nonni che ammiccavano quando qualcuno ci raccontava che sarebbe venuto Babbo Natale a portarci i regali... Il camino acceso con il fuoco che danza e crepita... La sorpresa dei giocattoli, o il desiderio e l'attesa di essi... Il sapore del miele... Le musiche e le canzoni natalizie... Le feste a scuola... La preparazione dell'albero natalizio o del presepe... Le promesse fatte e

ricevute... E tante, tante altre cose, a seconda della «vecchia cassapanca» che ognuno di noi in qualche luogo possiede. Ma anche se non abbiamo avuto tutto questo, lo abbiamo sognato, o desiderato, o immaginato, e ci siamo costruiti un mondo fantastico, al quale non abbiamo mai finito di credere. Ed emerge, prepotente, la «voglia di famiglia», come la ricordiamo, come l'avremmo voluta, come la vorremmo, come la viviamo.

Una sovrapposizione continua di ricordi piccoli e grandi; di atti quotidiani cui si può non prestare attenzione per un anno, ma che alla fine di un anno, cominciando col Natale e con la sottaciuta promessa di un nuovo anno migliore del precedente, determineranno una cascata di emozioni da cui per qualche giorno non si potrà tornare indietro. Si produce una sorta di rito collettivo dunque, che è la somma del desiderio di ciascuno di noi di ricordare e di riassaporare il gusto confortante dei più teneri ricordi. E immaginiamo negli altri le stesse emozioni, perché ognuno ha le sue magie. Ed è l'unione di tutte queste magie che fa il grande incantesimo del Natale.

Antonio RIZZO

CRĂCIUNUL, între miracol și amintire

25 decembrie, Crăciunul. Însă data nașterii lui Iisus nu este cunoscută. Evanghelia nu specifică nici ziua, nici anul. Mulți învățați spun că de fapt Cristos este născut toamna. Însă data a fost astfel determinată pentru că este aproape de solstițiul de iarnă, în care soarele începe întoarcerea sa din cerurile boreale. În aceeași perioadă, păgânii care îl adorau pe zeul Mithra celebrau „Ziua Nașterii Soarelui Invincibil”. Și apoi, creștinismul, care pentru a se afirma și a prinde rădăcini, obișnuia să suprapună propriile celebrări riturilor păgâne, a ales această dată pentru a sărbători ziua nașterii lui Iisus. Acestea sunt interpretările.

Dar Crăciunul păstrează în sine un alt mister: continuă să exercite o fascinație irezistibilă asupra majorității oamenilor, iar atmosfera care se crează în perioada sărbătorilor de Crăciun are ceva magic care este greu de explicat. Motivele religioase nu sunt suficiente pentru a ne oferi o interpretare valabilă. Nici caracterul sfânt al ritului nu ne poate spune prea multe despre această atmosferă stranie care se crează în jurul nostru și mai ales în noi. De unde provine deci, această „magie” stranie? Putem încerca o interpretare.

Cred că nimeni nu crează pentru noi atmosfera de „magie a Crăciunului”: suntem noi înșine cei care o creăm, înăuntrul nostru și în jurul nostru, generând mai întâi de toate o istorie a noastră personală, un „A fost odată ca niciodată” al nostru. Este aproape ca și când, măcar o dată pe an, am vrea să materializăm un basm al nostru intim și personal, cu atmosfera sa ușor fermecată. Pentru că, de fapt, toți avem nevoie de basme și povești. Poate că și din cauza acestui impuls devine aproape reală atmosfera aceea magică de Crăciun, pe care unii o numesc în mod greșit „atmosferă de bunătațe”. Este un concept greșit – după părerea mea – pentru că sau suntem buni tot timpul anului sau nu putem deveni buni pentru o singură zi.

Însă pentru a crea „basmul” avem o singură posibilitate: să ne scoatem la iveală amintirile și emoțiile cele mai

adormite, care aparțin în general trecutului și copilăriei noastre sau cel puțin tinereții noastre foarte crude. Este aproape o manieră personală de a „căuta timpul pierdut”. Să recurgem deci la amintiri. Iar pentru a trezi amintirile nu ne trebuie prea multe. Ele sunt făcute din arome, parfumuri, atmosferă familiară, senzații. Sunt ca lucrurile pe care în restul anului le ținem în fundul sufletului, așa cum ținem obiecte pline de praf într-un cufăr vechi. Și iată că într-un timp foarte scurt, animați de curiozitatea care ne suscită așteptarea iminentă a „timpului din viitorul apropiat”, anul care va veni, totul reappare din „vechiul cufăr” al copilăriei: liniștea zăpezii, de parcă totul este căptușit cu vată... mama care gătește în bucătărie până seara târziu, în timp ce mirosul dulciurilor se răspândește prin toată casa... trezirea de dimineață cu mirosul frigănelor dulci și calde, pregătite pentru micul dejun... privirea senină a bunicii când își făceau semne din priviri când cineva ne povestea că a venit Moș Crăciun care ne-a adus daruri... focul care dansează și trosnește în sobă... surpriza jucăriilor sau dorința și așteptarea lor... gustul mierii... muzica și colindele de Crăciun... serbările de la școală... pregătirea pomului de Crăciun și pregătirea ieslei cu figurine care reprezintă nașterea lui Cristos... promisiunile făcute și primite... și multe, multe alte lucruri pe care fiecare dintre

noi le are în „vechiul cufăr”. Dar chiar și dacă nu am avut toate acestea, le-am visat sau dorit, sau imaginat, construindu-ne o lume fantastică în care nu am încetat niciodată să credem. Și, iată că iese la iveală cu o forță puternică „dorul de familie”, așa cum ne-o amintim, cum ne-am fi dorit să fi fost, cum am vrea să fie, cum o trăim.

O suprapunere continuă de amintiri mici și mari; de gesturi cotidiene cărora poate nu le dai atenție timp de un an, dar care la sfârșitul lui, începând cu Crăciunul și cu promisiunea, păstrată pentru sine, de-a avea un An Nou mai bun decât cel care a trecut, va determina o cascadă de emoții care, pentru câteva zile, nu va putea fi ținută în frâu. Are loc deci un fel de colectiv, care reprezintă suma dorințelor fiecăruia dintre noi de-a ne aminti și de-a ne bucura din nou de gustul reconfortant al celor mai duioase amintiri. Și ne imaginăm că și ceilalți au aceleași emoții, pentru că fiecare are propria sa magie. Iar fuziunea acestor magii fac miracolul Crăciunului.

Fericitul

Era fiul lui Beizadea Iancu Ghica, general și, în acea perioadă, ministru plenipotențiar al României în Turcia, și nepotul lui Grigorie Ghica, ultimul domnitor al Moldovei. Micul prinț a fost botezat în Biserica Ortodoxă Rusă din Constantinopol, primind numele Sfântului Vladimir, Luminătorul Rusiei. Și după mamă, Fericitul Vladimir de astăzi se trăgea tot din familia domnitoare a Ghiculeștilor, Alexandrina Moret de Blaremborg, descendentă a regelui Franței, Henric al IV-lea, fiind totodată și nepoata domnitorului Țării Românești, Alexandru Ghica.

de Filosofie-Teologie a Ordinului Dominican, și obține licența în filosofie scolastică și doctoratul în teologie.

Vladimir Ghika o întâlnește la Constantinopol pe Sora Pucci din Ordinul Fiicelor Carității Sf. Vincențiu de Paul. O invită în România și, din anul 1906, fondează împreună Așezământul Surorilor de Caritate și Asociația Doamnelor de Caritate. Tot împreună înființează primul dispensar gratuit, Bethleem Mariae la București, pun bazele marelui sanatoriu Sf. Vincențiu de Paul – primul spital gratuit din România destinat săracilor – precum și ale altor insti-

Acum 140 de ani, în ziua de Crăciun a anului 1873, la Constantinopol, se naștea un prunc care avea să urmeze întreaga sa viață exemplul de blândețe și jertfă al lui Isus Hristos.

Pe întreg parcursul vieții sale, Vladimir Ghika avea să dobândească o cultură vastă și pluridisciplinară, dar și o mare capacitate de empatie umană. Nedespărțit de fratele său, Dimitrie, studiază dreptul la Toulouse, Facultatea de Științe Politice la Paris și frecventează în paralel cursuri de medicină, botanică, artă, litere, filosofie, istorie și științe exacte.

Dotat cu o memorie prodigioasă, vorbește cel puțin cincisprezece limbi. Compune versuri și caligrafiază cu deosebită măiestrie, fiind și neîntrecut organist.

În 1902, la 29 de ani, Vladimir Ghika face profesiunea de credință catolică, afirmând că recurge la acest gest pentru a deveni „un ortodox mai bun”. Se dedică unei activități de misionariat și operelor de caritate, devenind unul dintre pionierii apostolatului laic.

Absolvă în 1905 „Colegium Anglicum” de la Roma, Facultatea

tuții medicale și de caritate: aziluri de bătrâni, orfeline, servicii de ambulanță, dispensare etc.

Vladimir Ghika devine astfel fondatorul primei opere catolice de caritate din România. Dintre inițiatorii acestor instituții caritabile mai făceau parte Prințesa Maria (viitoarea Regină a României), Prințesa Martha Bibescu și doctorul Nicolae Paulescu, descoperitorul insulinei, precum și mama sa, Prințesa Alexandrina Ghica.

În 1907 Vladimir Ghika organizează ambulante pentru victimele războaii țărănești și oferă, prin grefă, piele din propriul său trup. În războiul balcanic din 1913 participă la serviciile sanitare alături de Doamnele de Caritate, îngrijește bolnavii de tifos și de holeră, fapt pentru care este decorat de către viitoarea Regină Maria.

După Primul Război Mondial se stabilește la Paris și pe 7 octombrie

Vladimir Ghika

1923, la vârsta de 50 de ani, devine preot al Parisului. Ceremonia, oficiată de Cardinalul Dubois, are loc în capela Ordinului Lazarist de pe Rue de Sèvres, în prezența a numeroase personalități și capete încoronate. În această calitate, i se încredințează o parohie la Villejuif – o mahala sărăcăcioasă și rău famată a Parisului – unde, între 1924 și 1928, va locui într-o baracă de lemn, în mare sărăcie și condiții vitrege de trai. Încă de la începutul misiunii sale, schimbă radical spiritul cartierului, crează o obște de credincioși și pune bazele viitoarei Parohii Sf. Tereza a Pruncului Isus.

Vladimir Ghika intră în cercurile intelectualilor progresiști francezi, corespundează cu mari mistici și teologi ai timpului.

În 1925 fondează Opera Fraților și Surorilor Sf. Ioan, cumpărând din fonduri proprii vechea mănăstire de la Aubrive. În 1931 devine Protototar apostolic, reprezentant al Sf. Scaun, primind titlul de Monsenior, și desfășoară o activitate extraordinară în toată lumea (la București, Budapesta, Roma, Paris, Dublin, Tokyo, Sidney, Buenos Aires), lăsând peste tot urme ale trecerii sale. În glumă, Papa Pius al XI-lea îl va numi „marele vagabond apostolic”.

În 1939 Mons. Ghika se întoarce în România, unde rămâne pe durata celui de-al Doilea Război Mondial, pentru a face apostolat în sânul poporului său. Repune pe picioare leprozeria de la Isaccea, oficiază liturghii în spitale și închisori. Are acordul Vaticanului de a sluji în ambele rituri, latin și bizantin și, ca preot biritual, slujește la București, în Biserica Greco-catolică Sf. Vasile cel Mare din str. Polonă. Aici devine ocrotitorul și îndrumătorul tinerilor români refugiați în 1940 în Vechiul Regat, după cedarea Ardealului de Nord. Niciunul dintre acești fii spirituali nu l-a uitat!

În anul 1947, când Regele Mihai este obligat să abdice și să părăsească România, Mons. Vladimir Ghika refuză să se imbarce în trenul regal, alături de fratele său Dimitrie și de cumnata sa, Prințesa Elisabeta Ghika, Doamnă de onoare a Reginei mame Elena. El afirma: „Dacă Dumnezeu mă vrea aici, aici rămân...”.

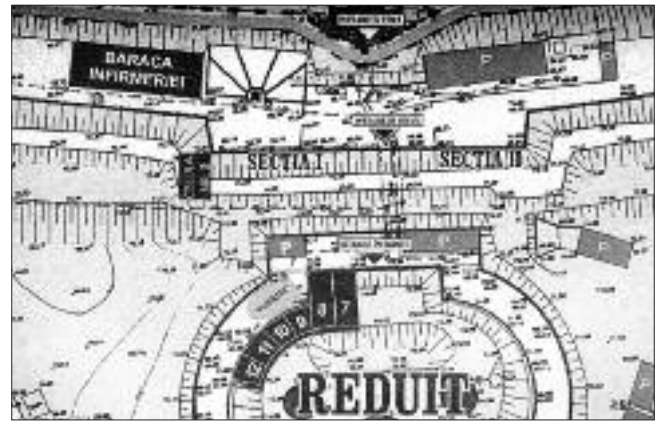
În ultimii ani de viață va locui în casa fraților Lazariști de pe lângă Sanatoriul Saint Vincent de Paul (devenit Institutul de Endocrinologie C.I. Parhon), slujind în Biserica Franceză, astăzi Biserica Sacré Coeur din București. În jurul său se crează o aură de sfințenie.

La 18 noiembrie 1952, în vârstă de aproape 80 de ani, Mons. Vladimir Ghika este arestat pe stradă, pentru „trădare” și „spionaj” în favoarea Vaticanului. Va îndura torturi și umilințe teribile, fiind supus la bătăi și repetate spânzurări și șocuri electrice.

Închis în temnița de la Jilava, devine lumina celulelor sordide, spunând: „Locul acesta era sfânt și eu nu știam!” Duhovnic și apostol creștin, își vindeca tovarășii de suferință cu relicva sa, un spin din cununa Mântuitorului. Sfârșește epuizat de boală și de frig, la 81 de ani, în 1954, în ziua de 16 mai, dată care va fi de acum ziua sa de pomenire.

Ceremonia de beatificare a Fericitului Vladimir Ghika a avut loc sâmbătă 31 august a.c., în Complexul Romexpo din București, în prezența Cardinalului Angelo Amato, prefectul Congregației pentru cauzele sfinților, trimis al Sfântului Părinte Papa Francisc I.

La Liturghia solemnă au participat aproximativ 200 de preoți, 20 de înalți ierarhi, episcopi și cardinali, precum și aproape zece mii de credincioși de toate confesiunile, sosiți din toate colțurile României și ale lumii. Alături de reprezentanți ai cultelor și ai misiunilor catolice, de oficialități, foști președinți ai țării,

miniștri și prim-miniștri, la ceremonie s-au aflat și foști deținuți politici, tovarăși de suferință ai Fericitului Vladimir Ghika, precum și mulți reprezentanți ai comunităților de etnici italieni din România.

Beatificarea este o etapă din procesul de recunoaștere a sfințeniei (canonizarea) în Biserica Catolică și are loc după un amănunțit proces de recunoaștere a vieții virtuoză a celui beatificat, iar, în cazul lui Vladimir Ghika, și a martiriului său.

Procesul de beatificare a Monseniorului a fost demarat în anul 2002, prin înaintarea la Vatican a dosarului cu documente referitoare la viața și sfârșitul sau martiric în închisoarea de la Jilava. Inițiatorul acțiunii a fost Părintele Ioan Ciobanu, astăzi paroh al Bisericii Sacré Coeur din București.

Monseniorul a fost înmormântat în cimitirul de la Jilava, dar osemintele sale au fost mutate în 1968 în mormântul familiei de la Cimitirul Bellu Ortodox.

Moaștele Fericitului pot fi venerate astăzi nu doar la cimitir, ci și în Catedrala Sf. Iosif din București, fiind așezate în altarul secundar din partea stângă, dedicat Preasfintei Inimi a lui Isus.

Închisoarea Jilava
– celulele prin care a trecut
Monseniorul Ghika

Natale

di Giuseppe Artuffo

Il duro dorso di dicembre
accoglie il galoppo dei pettirossi
e svuota meraviglia
in mille rochetti di neve
mentre all'uomo concede
il suo viso per il natale
di luce solenne e quieto
come un gioco di cince.

Crăciun

Spinarea aspră a lui decembrie
primește cu galopul măcăleandrilor
și împărăție această minune
în mii de stelute de zăpadă,
în timp ce omul își împodobește
chipul pentru Crăciun
cu o lumină solemnă și tihnită
ca o pasăre jucăușe.

Auguri!... cu cimpoiul

Crăciunul este o sărbătoare a bucuriei, când dragostea ne umple inimile, a cadourilor, a vorbelor frumoase, a îmbrățișărilor. Mai poate fi și prilej de trecere în revistă a unui an întreg, cu întâmplări asupra cărora avem a medita. Și dacă pe lângă o seamă de realizări și împliniri am făcut și inevitabile greșeli, e momentul când învățând din ele, să găsim în noi puterea de a nu ne lăsa copleșiți, să nu ne închidem în dezamăgiri, ci să mergem mai departe. Și mai ales să ne străduim să-i iertăm pe cei care au fost incorecți față de noi, și în egală măsură să ne iertăm pe noi înșine. Și mai trebuie să învățăm să ne gândim la un nou început.

Dar Crăciunul mai este ceva, el este acea unică, magică sărbătoare care-ți dăruiește un puzzle cu imagini crezute de mult uitare, dar care acum te năpădesc năvalnic din cele mai ascunse colțuri ale memoriei, readucându-te în lumea copilăriei la orice vârstă și oriunde te-ai afla, în țara ta sau călător, desprins de meleagurile natale; factorul timp aici nu are prea mare importanță.

Așa se face că mulți italieni, la masa cu panettone, torrone și panforte, își amintesc, ei înșiși, sau preluând din povestirile părinților sau bunicilor, de vestiții *zampognari*. Păstori sau agricultori în restul anului, aceștia coborau în zilele de sărbătoare din munți, îmbrăcați în costume tradiționale, cu blană de oaie, ciorapi albi, opinci sau bocanci, uneori cu pelerine negre, plimbându-se pe străzi și în sunetele scoase de *zampogna*, instrument similar cimpoiului, le urau ascultătorilor, „Auguri”, colindând despre nașterea pruncului la Betleem:

Quando nascette Ninno a Bettelemme,
Era notte e pareo miezo juorno!
Maje le stelle
Lustere e belle
Se vedettero accussi!
La chiù lucente
Jette a chiammà li Magi, in Oriente.

Trandafiri pentru Angela

Am cunoscut-o pe Angela Tomaselli în urmă cu ceva ani, timp în care, cum este și firesc ne-am apropiat mult și datorită poate, acelu liant venit de la ascendența italiană comună, cea care i-a adus împreună pe mulți dintre membrii actuali ai asociației. Este bine cunoscut faptul că Angela Tomaselli provine dintr-o familie de origine italiană.

La început mai timidă, colaborarea artistei cu asociația a devenit o constantă prin invitațiile și participările la multe vernisaje în care pictorița era cap de afiș și, apoi, chiar organizarea împreună cu RO.AS.IT. a mai multor expoziții și deosebite proiecte artistice.

Amintesc, astfel, succesul primului proiect realizat la Fălticeni, în sala de expoziții a Muzeului de artă „Ion Irimescu”, unde expoziția Angelei „Amintiri suprapuse” a rămas deschisă mult timp după expirarea termenului stabilit inițial. Au urmat apoi alte expoziții de succes, în Italia (Roma, Milano), în Franța, la Geneva și, firește, la București, în sălile asociației noastre.

Și a venit, acum, expoziția de la Râmnicu Vâlcea al cărei vernisaj din 8 noiembrie 2013 a avut o însemnătate aparte pentru artista care își împlinea astfel un vis, anume acela de a organiza acasă, acolo de unde a pornit totul, începând cu primii pași... până la definitivarea deciziei de a urma cariera de artist plastic, o expoziție care să ilustreze întreaga ei carieră. Și dacă îmi este permis, și nu greșesc, poate fi considerată o expoziție omagială dedicată profesorilor, maștrilor ei de început, cei care i-au pus penelul în mână, descoperindu-i talentul și călăuzind-o spre înaltă măiestrie și prin care spune, „vedeți cu mine nu v-ați înșelat”.

Născută la Brezoi, la 5 noiembrie 1943, pictorița a urmat școala primară și gimnazială în frumoasa localitate natală de care este profund atașată, a

continuat studiile Liceului Teoretic și concomitent ale Școlii de Artă Populară la Râmnicu Vâlcea, unde și-a ales definitiv calea ce avea să o urmeze. Și astfel amintirile celor mai frumoși ani aveau să o țină mereu aproape de începuturile devenirii ei.

La ceas aniversar, pentru a mulțumi tuturor, publicului, admiratorilor, prietenilor mai îndepărtați sau a celor de suflet și tuturor aceluia care au ajutat-o în bogata ei carieră, energica și creativa artistă a dorit să ofere un cadou pe măsura talentului ei și care să o reprezinte.

Anul 2013 a fost pentru pictorița Angela Tomaselli un an de împliniri și realizări, nu numai profesionale, ci și personale, motiv pentru care artista a ținut să-l încheie într-un mod special, așa cum numai un artist are posibilitatea să o facă.

A planificat și organizat, chiar în orașul ei de suflet, Râmnicu Vâlcea, o expoziție de anvergură, care face o trecere prin întreaga sa carieră artistică. Și totul s-a petrecut într-un minunat și potrivit spațiu, cel oferit de Muzeul de Artă al Județului Vâlcea, și anume, „Casa Simian”, așa cum și-a dorit. Evenimentul a fost susținut de Direcția pentru Cultură și, în mod special, de directorul acesteia, dl Florin Epure, de Filiala județeană a Uniunii Artiștilor Plastici prin contribuția deosebită a președintelui acesteia, dl Gheorghe Dican, un alt vechi prieten al Angelei și al Asociației Italianilor din Romania – RO.AS.IT.

Și pentru că Angela are ce arăta și bineînțeles cu ce se mândri, a strâns laolaltă într-o expoziție sinteză, o sută de tablouri, o selecție din numeroasele expoziții pe care le-a realizat de-a lungul bogatei sale cariere, creând astfel un eveniment expozițional de excepție.

Din partea tuturor aceluia care au fost, dar și a aceluia care nu au fost la vernisaj și care o cunosc și apreciază, prieteni și membri ai RO.AS.IT., am felicitat-o pe Angela Tomaselli,

oferindu-i din tot sufletul un buchet de trandafiri, un tablou – fotografia portret din colecția expoziției „De la emigrare la integrare” reprezentând-o pe sărbătorită, dar și câteva daruri simbolice, de suflet, împreună cu urări de sănătate, putere de muncă, inspirație și viață cât mai lungă.

GUVERNUL ROMÂNIEI
DEPARTAMENTUL ANULUI
RELĂȚII INTERNETICE

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO.AS.IT.

**ORGANIZEAZĂ
CONFERINȚA
EUROPEANĂ:**

MINORITĂȚILE NAȚIONALE ÎN STRATEGIA EUROPEANĂ

STUDIU DE CAZ: ITALIENII DIN ROMÂNIA

5 NOV 2013

SALA DREPTURILOR OMULUI - NIVEL P

**PALATUL
PARLAMENTULUI**

INTERPRETARE
ÎN ENGLEZĂ ȘI ITALIANĂ

ACCESUL SE VA FACE PE LA POARTA C1

PROGRAM

10:30 - 11:00	CONFERINȚĂ DE PRESĂ
11:00 - 13:00	LUCRĂRILE CONFERINȚEI - SESIUNEA I
13:15 - 14:30	PRÂNZ LA RESTAURANTUL BRÂNCOVENESC (PARLAMENT)
14:30 - 16:30	CONTINUAREA LUCRĂRILOR CONFERINȚEI - SESIUNEA II
16:30 - 16:45	PAUZĂ DE CAFEĂ
16:45 - 17:30	CONCLUZII LA LUCRĂRILE CONFERINȚEI

PROIECT FINANȚAT DE PARLAMENTUL EUROPEAN

Minoritățile naționale în strategia europeană

Activitatea Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT. devine cu fiecare lună mai bogată, mai diversificată și cu o sferă de cuprindere tot mai însemnată. În anul care, iată, se apropie de sfârșit, s-au tipărit cărți, publicații periodice, s-au organizat expoziții, tabere pentru copiii etnicilor italieni, a fost sprijinită activitatea Liceului teoretic „Dante Alighieri” din București, care are clase cu predare în limba italiană ca limbă maternă, s-a participat la festivaluri tradiționale dedicate minorităților naționale din țara noastră, au fost marcate sărbătorile tradiționale și naționale din cele două țări – Italia și România, au fost sprijinite comunitățile cele mai active ale etnicilor italieni din diferite județe ale țării (la cererea acestora) au fost onorate cu prezența toate târgurile importante la care Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI) a avut standuri, de la acesta venind cu precădere, sprijinul logistic și financiar pentru activitățile asociației. Dar, manifestarea *coroană* a anului considerăm a fi fost Conferința Europeană dedicată minorităților naționale, organizată în parteneriat cu DRI și cu Institutul Democrațiilor Europeni (IDE). Cofinanțată de Parlamentul European, aceasta s-a desfășurat la Palatul Parlamentului României, *Sala Drepturilor Omului*. În cadrul Conferinței au fost dezbătute probleme vizând conceptul de minoritate națională, situația minorităților naționale în diferite state europene, inclusiv a romilor, precum și păstrarea și promovarea identității într-un cadru politic adecvat. Au participat la dezbateri deputați și senatori români, parlamentari europeni, reprezentanți ai altor instituții și organizații implicate în problema minorităților.

Un spațiu important s-a acordat prezentării istoriei și situației actuale a etnicilor italieni din România. Printre intervenanți, numeroși etnici italieni, membri ai RO.AS.IT., care au vorbit despre destinul familiilor lor în România pre și postcomunistă, arătând care a fost drumul lor de la emigrare până la integrarea în țara de adopție, atât de asemănătoare cu a lor din punct de vedere al peisajului natural și al tipului de conviețuire.

Lucrările Conferinței au fost moderate de dna Laczikó Enikő Katalin, secretar de stat la DRI și dl deputat Mircea Grosaru, președintele RO.AS.IT., care a prezentat discursul de deschidere a manifestării, precum și concluziile acesteia.

Au mai onorat evenimentul, cu salutul lor, Excelența Sa Diego Brasioli, Ambasadorul Italiei la București, dl Francesco Rutelli, Președintele Alianței pentru Italia, ex-primar al Romei și dl deputat Varujan Pambuccian, liderul Grupului Parlamentar al Minorităților, care a avut și o intervenție tematică.

Târgul internațional

Gaudeamus, ajuns în 2013 la o Ediție Aniversară – 20 de ani de prezență neîntreruptă – și-a deschis din nou porțile la sfârșitul lunii noiembrie, așa cum ne-a obișnuit de-a lungul timpului, spre bucuria sutelor de mii de iubitori ai cărții, care i-au trecut pragul.

Noi îl iubim pentru că îl considerăm unul dintre cele mai importante evenimente culturale ale anului. Este marea sărbătoare a cărții, când realizăm cât de multe, interesante și de preț volumine se tipăresc în România. Numai când le vezi pe toate adunate îți dai seama de dimensiunea fenomenului și pleci cu regretul de a nu-ți fi putut cumpăra tot ceea ce ți-ai fi dorit, dar și fericit de a-ți fi ales câteva, care-ți vor asigura lectura măcar pentru câteva săptămâni sau... luni.

Anul acesta, nu știi de ce, Târgul ne-a apărut mai frumos, mai luminos (era și soare afară), mai spațios, căile de acces ale vizitatorilor mai largi, standurile cu un designer modern păreau transparente, și se ofereau și parcă te ademeneau.

În mod evident, de la acest eveniment major destinat iubitorilor de literatură, Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. nu putea lipsi. A fost prezentă cu un stand de carte, reviste, ziare, măști venețiene și produse specific italienești. Dar mai ales cu lansarea plachetei de versuri *Poza de Nuntă* a poetului Mihai Niculiță, etnic italian, descendent în linie maternă din vestita familie de constructori Pezamosca. Au vorbit despre poet și despre poemele sale prof.

Gabriela Tarabega și criticul Dan Iacob. A citit din poemele lui Mihai Niculiță, în limba italiană, cea care le-a și tradus, prof. Mara Chirițescu, moderator fiind prof. Ioana Grosaru, vicepreședinta RO.AS.IT. Realizată de Square Media, cartea este din punct de vedere grafic, de o delicatețe și o frumusețe înduioșătoare, precum și versurile ieșite de sub pana poetului, cunoscut, de altfel, cititorilor revistei noastre. Ne face însă o deosebită plăcere să reamintim câteva din datele sale biografice:

Născut în 8 noiembrie 1951 în comuna Borca, județul Neamț, Mihai Niculiță este absolvent al Facultății de Construcții și Arhitectură a Universității Tehnice din Iași (1994), master în conser-

Gaudeamus

carte de
învățătură

varea și restaurarea construcțiilor inginerești și lucrărilor de artă (2002), doctor în inginerie civilă cu teza *Reabilitarea construcțiilor de patrimoniu folosind sisteme de beton*, specialist atestat de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național în domeniul restaurării structurilor istorice de patrimoniu. În anul 2007 i se publică volumul *Consolidarea clădirilor de patrimoniu*, la Editura Societății Academice „Matei-Teiu Botez” din Iași.

Fire sensibilă, iubitor de artă, Mihai Niculiță își face debutul literar în Revista Liceului din Borca, publicând, apoi, în revista *Asachi*. Își adună creația poetică în volumele: *Fereastra zidită*, 2009, *Cerul fluid*, 2010,

Pomul din curte, 2011 și *Poza de nuntă. Poeme*, 2013.

Gabriela Tarabega

Baladă

Se interpreta la vioară o baladă,
Se însera și tu treceai pe stradă,
Și nu lăsa să se mai vadă
A iernii melancolică zăpadă.
Mergeai pe lângă plopii așezați în colonadă
Și nimeni nu voia să creadă
Că fulgii vin în urma ta grămadă,
Despre iubire să-ți ceară o dovadă.
Eu te priveam pe după balustradă,
Iar tu te depărtați spre altădată,
Iubita mea prin vreme uitată.

Ballata

S'interpretava al violino una ballata,
Imbruniva e tu passavi per strada,
E non lasciavi più vedere
Dall'inverno la malinconica neve.
Andavi lungo la fila di pioppi in colonnata
E nessuno voleva credere
Che i fiocchi ti seguissero a ondata,
Dell'amore ti è chiesta prova.
Io ti guardavo dietro una balastrata,
E tu ti allontanavi verso un'altra volta,
Amore mio, nel tempo dimenticata.

(din volumul *Poza de nuntă*)

Pietro Mascagni

150 anni
dalla nascita
(1863-1945)

Il 2013 si chiude con la risonanza delle celebrazioni per i 200 anni dalla nascita di Giuseppe Verdi. Facciamo dunque appena in tempo a ricordare che un altro maestro della musica italiana va commemorato per i 150 anni dalla sua nascita (7 dicembre 1863). Certo, non con la stessa notorietà di Verdi, e non per numero di opere scritte, ma anche lui significativo per il valore storico e artistico della sua presenza sul palcoscenico del melodramma italiano: si tratta di **Pietro Mascagni**. Suo è il merito, raccolta l'eredità musicale di Verdi, di far nascere un nuovo corso musicale denominato «verismo», a cui molto dovranno le opere dei successivi maestri, fino ai nostri tempi moderni, dove nei «music hall» vengono rappresentate in «parole e musica» vere e proprie opere, i meglio noti «musical»: *Singing in the rain*, *Jesus Christ Superstar*, *West Side Story*, *Hair*, *Grease*, *Evita*, per citare le più conosciute, sono alcuni esempi. Dal che si deduce che l'opera lirica non è mai morta; si è trasformata, adattandosi ai tempi, mutata nei costumi di scena e nelle ambientazioni, ma è ancora viva e vegeta fra di noi, nei teatri di varietà e al cinema, visto che molti di questi musical teatrali si sono trasformati in film di successo, che tutti andiamo a vedere. Ed è come se tutti andassimo ancora all'opera.

Stampe d'epoca di alcune scene dalla *Cavalleria Rusticana* in abiti siciliani

Tutto questo lo dobbiamo anche a Pietro Mascagni, che dal melodramma puro alla Verdi o alla Puccini per intenderci, fece «virare» l'opera verso una rappresentazione più aderente ai tempi e più reale dal punto di vista narrativo. E lo fece con un capolavoro che lo ha reso celebre: la *Cavalleria Rusticana*. È un'opera dalla vicenda umana travolgente, notevole per il suo racconto quasi

cinematografico (un atto unico della durata di poco più di un'ora), e per la facilità e immediatezza della musica, assai comunicativa e che penetra dritta al cuore. Non da ultimo, *Cavalleria Rusticana* contiene la novità di essere un'opera che racconta vicende legate al popolo, quasi come in una tragedia greca.

L'opera poggia su una costruzione drammaturgica di grande impatto emotivo. Stupefacente è l'inizio, con il personaggio principale che canta – a sipario ancora chiuso – una indimenticabile serenata. Si aggiungono poi i cori d'insieme, che danno il colore locale e suggeriscono una vita campestre quasi da Arcadia, in contrasto con le vicende che si susseguiranno durante tutta l'opera, ben più drammatiche. Tutta la vicenda si svolge in Sicilia, nel periodo in cui fu scritta l'opera stessa (1890), in un contesto tradizionale e tradizionalista. In breve:

Turiddu (diminutivo di Salvatore), tornato dal servizio militare, ha ripreso la relazione con Lola, che in assenza di Turiddu si è però sposata con Alfio. Ma Turiddu, contemporaneamente, ha sedotto anche un'altra ragazza del paese, Santuzza (diminutivo di Santa) promettendole di sposarla. Da qui, l'ira e la gelosia di Santuzza che denuncia i due amanti ad Alfio. Quest'ultimo giura di vendicarsi.

Il giorno di Pasqua, terminata la messa, Turiddu invita gli amici a un brindisi, ma Alfio (il marito tradito) rifiuta con sdegno. Turiddu (il traditore) si sente offeso, e morde l'orecchio ad Alfio (tipico gesto provocatorio siciliano) sfidandolo a duello. Turiddu, esaltato dal vino, corre a salutare la madre per l'ultima volta, e le raccomanda di aver cura di Santuzza (la fidanzata tradita) come di una figlia. Quindi si presenta sul terreno di sfida (al coltello, è appena il caso di dirlo). Il grido «Hanno ammazzato compare Turiddu» chiude il dramma popolare.

Come si vede, nell'opera ci sono tutti gli ingredienti per conquistare il favore popolare. Niente saghe eroiche, miti ed eroi, ma una storia che il popolo più semplice sentiva come «vera». Tutto questo, unito ad arie, romanze, cori, di una orecchiabilità estrema, assicuraronò il successo mondiale a Mascagni. Il quale scrisse altre opere, nessuna delle quali raggiunse il successo di *Cavalleria Rusticana*, ma aveva impresso una svolta irreversibile al connubio tra parole e musica, all'opera lirica. Mascagni fu anche direttore d'orchestra di fama internazionale, ma pochi ricordano anche questo aspetto dell'artista, essendo ormai il suo nome legato a quell'unica opera, *Cavalleria Rusticana*, scritta di getto, per partecipare ad un concorso pubblico. Quando si dice un destino...

Antonio Rizzo

Anul 2013 se încheie cu ecoul celebrărilor a 200 de ani de la nașterea lui Giuseppe Verdi. Abia avem timp, deci, să ne reamintim că un alt maestru al muzicii italiene urmează a fi comemorat pentru cei 150 de ani de la naștere (7 decembrie 1863). Desigur, nu se bucură de aceeași notorietate ca Verdi, și asta nu din cauza numărului de opere scrise, dar și el este un reprezentant semnificativ din punct de vedere istoric și artistic a ceea ce a însemnat prezența pe scenă a melodramei italiene: este vorba despre **Pietro Mascagni**. Este meritul său, după moștenirea muzicală a lui Verdi, de a fi dat naștere unui nou curent muzical denumit „verist”, curent căruia i-au datorat mult operele măștrilor ce au urmat, până în timpurile noastre moderne, cum ar fi „music-hall-ul”, în care sunt reprezentate prin „cuvinte și muzică” adevărate opere; astfel de exemple sunt, pentru a le cita pe cele mai cunoscute: *Singing in the Rain/Cântând în ploaie*, *Jesus Christ Super Star*, *Westside Story/O istorie din cartierul de Vest*, *Hair*, *Grease*, *Evita*, de unde se poate conchide că opera lirică nu a murit niciodată. Ea s-a transformat, adaptându-se timpurilor, s-au schimbat costumele de scenă și decorurile, dar ea este încă vie, trăiește printre noi în teatrele de varietăți și în cinematografe, pentru că multe dintre aceste musicaluri s-au transformat în filme de succes, pe care toți le vedem cu plăcere. Și atunci, este ca și cum am merge cu toții la operă.

Toate acestea i le datorăm și lui Pietro Mascagni, care, să ne înțelegem, plecând de la melodrama „puro” a lui Verdi sau cea a lui Puccini, a făcut ca opera să „vireze” spre o reprezentare mai adecvată timpului și mai reală din punct de vedere narativ. A realizat acest lucru cu o capodoperă care l-a făcut celebru: **Cavalleria Rusticana**. Este o operă cu o poveste tulburătoare a unor destine umane, importantă pentru relatarea ei aproape cinematografică (are un singur act care durează puțin mai mult de o oră) și pentru că facilitează instantaneitatea muzicii, atât de comunicativă, care-ți pătrunde drept în inimă. Și nu în ultimul rând, *Cavalleria Rusticana* conține noutatea de a fi o operă care prezintă întâmplări legate de popor, aproape ca o tragedie greacă.

Opera are o construcție dramaturgică de mare impact emoțional. Emoționant este începutul, cu personajul principal care cântă – cu cortina încă neridicată – o serenadă de neuitat. I se alătură apoi corurile care dau culoarea locală și sugerează o viață campestră aproape ca în Arcadia, în contrast cu întâmplările care urmează pe tot parcursul operei și care sunt mult mai dramatice.

Acțiunea are loc în Sicilia, chiar în perioada în care a fost scrisă opera (1890), într-un context tradițional și tradiționalist. Pe scurt:

Turiddu (diminutiv de la Salvatore), întorcându-se din serviciul militar, își reia relația cu Lola, care în absența sa se căsătorise cu Alfio. Dar, în același timp, Turiddu, a sedus-o și pe o altă fată din sat, Santuzza (diminutiv de la Santa) promițându-i că se va căsători cu ea. De aici, ura și gelozia Santuzzei care-i denunță pe cei doi amanți lui Alfio. Acesta din urmă jură că se va răzbuna.

În ziua de Paște, după terminarea slujbei, Turiddu își invită prietenii la un pabar, dar Alfio (soțul trădat) îl refuză cu dispreț. Turiddu (trădătorul) se simte ofensat și-l mușcă de ureche pe Alfio (gest provocator tipic sicilian) provocându-l la duel. Turiddu, surescitat de vinul băut, fuge la mama sa să o vadă pentru ultima oară și o roagă să aibă grijă de Santuzza (logodnica trădată) ca de o fiică. Apoi, se prezintă la terenul de duel (înarmat cu un cuțit, dacă mai e cazul s-o spunem). Cu strigătul „A fost omorât cumătrul Turiddu” se încheie drama populară.

După cum se vede, în operă se găsesc toate ingredientele pentru câștigarea aprecierii populare. Nu sunt povestiri eroice, n-avem mituri și eroi, ci o poveste pe care oamenii simpli o percep ca fiind „adevărată”. Toate acestea împreună cu ariile, romanțele, corurile, toate extrem de ușor de reținut, au asigurat succesul mondial al lui Mascagni. A compus și alte opere, dar nici una dintre ele nu a atins succesul *Cavalleriei Rusticane*, care a imprimat o cotitură ireversibilă în ceea ce privește îngemănarea dintre cuvinte și muzică în opera lirică. Mascagni a fost și dirijor al unei orchestre de renume internațional, dar puținii își amintesc de acest talent al artistului, deoarece numele lui este legat de această unică operă, *Cavalleria Rusticana*, compusă dintr-un foc, pentru a participa la un concurs public. Când se vorbește despre destin...

150 de ani
de la naștere
(1863-1945)

Ion Heliade Rădulescu

Interferențe româno-italiene în epoca modernă

Atras de originile limbii române, Ion Heliade Rădulescu a militat cu consecvență pentru unificarea acesteia editând la Sibiu, în 1828, un tratat de simplificare a scrierii intitulat *Gramatica Românească*, lucrare inspirată din gramatica italiană și considerată de specialiștii în lingvistică drept una de referință în domeniu, ea având ca bază de pornire latinitatea limbii române.

Concepția sa reflectată în această lucrare viza trei direcții: adoptarea în ortografie a principiului fonetic (utilizat și în prezent) în dauna celui etimologic; trecerea de la scrierea în alfabetul chirilic la cel latin; reducerea numărului de litere de la 48 la 27. Totodată el considera că limbile română și italiană sunt, de fapt, dialecte ale limbii latine pentru care avea un adevărat cult, pus de către dr. Ion Rotaru pe seama originilor sale spirituale: „clasicist de formație, își are rădăcinile spirituale în cultura Greciei și Romei antice”.

Argumentația lui Heliade se baza pe apropierea limbii române de cea italiană, după cum susține Mircea Anghelescu în cartea sa biografică: „Opțiunea lui Heliade în acest sens nu are nimic neobișnuit, cercetări mai recente au arătat că influența italiană asupra limbii, a stilului intelectual în primul rând, a fost considerabilă începând cu secolul al XVIII-lea, și că Văcărescu, filologii Școlii ardeleni, Dinicu Golescu, adică autori care au exercitat asupra lui Heliade o influență certă, prezintă numeroase italianisme”.

Italianismul lui Heliade s-a manifestat din chiar prefața gramaticii sale de la 1828 prin apelarea, în mod repetat, la îndemnul de a urma exemple ale „fraților noștri italieni” în chestiuni legate de ortografie, unde aceștia erau mai avansați și, ca atare, „pre dânșii... trebuie să urmăim și noi”, iar asemenea afirmații au mai apărut și în alte articole ale sale din 1830, 1832 și 1836, stârnind reacții diverse. Astfel, Constantin Negruzzi, într-o scrisoare din 1836, îi reproșa că ar fi vrut „să italianizezi pe rumâni”.

Opiniile contemporanilor, pro sau contra influențelor italiene pe care autorul *Gramaticii Românești* le-a introdus în modificările aduse limbii române, nu l-au putut deturna de la ideile lui pe Heliade care afirma în 1839, conform lui M. Anghelescu, că: „Materia acestei limbi cercetate în natura ei, schismatismul sau timpii ei gramaticali se văd de fiecare va voi să le ia în băgare de seamă că sunt același neam cu a italieniei”.

George Călinescu în *Istoria Literaturii Române*, de exemplu, deși îl consideră „personalitatea cea mai mare a literaturii române îndată după D. Cantemir” și îi împărtășește opinia privind caracterele tipografice, critică cu o anumită vehemență „ortografia lui etimologică și limba lui pestriță italo-română” pe care le considera „ridicule”, dându-ne ca exemplu în acest sens versurile: „Quând va

Attratto dalle origini della lingua romena, Ion Heliade Rădulescu ha militato con costanza per la sua unificazione pubblicando a Sibiu, nel 1828, un trattato di semplificazione della scrittura intitolato Gramatica Românească, lavoro ispirato dalla grammatica italiana e considerato dagli specialisti in linguistica come una referenza del settore, avendo come base di partenza la latinità della lingua romena.

La sua concezione riflessa in questo lavoro punta in tre direzioni: adottare nell'ortografia il principio fonetico (utilizzato anche al presente) a scapito di quello etimologico; passare dalla scrittura in alfabeto cirillico a quello latino; ridurre il numero delle lettere da 48 a 27. Allo stesso tempo lui considerava che le lingue romena e italiana fossero, di fatto, dialetti della lingua latina per la quale aveva un vero culto, instillatogli dal dr. Ion Rotaru un base le sue origine spirituali: «classicista di formazione, ha le radici spirituali nella cultura della Greca e Roma antiche».

Le argomentazioni di Heliade si basano sulla vicinanza della lingua romena a quella italiana, come sostiene Mircea Anghelescu nel suo libro biografico: «L'opzione di Heliade in questo senso non ha nulla di straordinario, le ricerche più recenti hanno mostrato che l'influenza italiana sulla lingua, lo stile intellettuale in primo luogo, è stato notevole a iniziare col diciottesimo secolo, cosicché anche Văcărescu, i filologi della Scuola di Ardeal, Dinicu Golescu, cioè autori che hanno avuto un'importante influenza su Heliade, presentano numerosi italianismi».

L'italianesimo di Heliade s'è rivelato proprio nella prefazione alla grammatica del 1828 nel richiamare, in modo ripetuto, l'impulso a seguire l'esempio dei «nostri fratelli italiani» negli aspetti legati all'ortografia, dov'essi erano più avanzati e, quindi, «com'è... dobbiamo seguire anche noi», e affermazioni simili sono apparse in altri suoi articoli del 1830, 1832 e 1836, suscitando diverse reazioni. Altrettanto, Constantin Negruzzi, in una lettera del 1836, lo «rimbotta di aver voluto italianizzare i rumeni».

Le opinioni dei contemporanei, pro o contro le influenze italiane che l'autore della Grammatica Romena ha introdotto come modifiche nel romeno, non hanno potuto allontanare Heliade dalla sua idea che afferma nel 1839, secondo M. Anghelescu, che: «La materia di questa lingua indagata nella sua natura, lo scismaticismo oppure i suoi tempi grammaticali li può vedere chiunque voglia considerarle come facenti parte della stessa stirpe assieme all'italiano».

George Călinescu nella Istoria Literaturii Române (Storia della letteratura romena), ad esempio, anche se lo considera «la maggiore personalità della letteratura romena immediatamente dopo D. Cantemir», e ne condivide l'opinione riguardo i caratteri tipografici, ne critica peraltro con una certa veemenza «la sua ortografia etimologica, la sua lingua impiastricciata italo-romena» che considera «ridicole», dandone

(II)

Suvenirile unui
proscris,
I.H. Rădulescu,
sub lupa lui
Perspessicius

răsbumba ultima trumbă / Quare quele mai închise morminte investe și desferră / Și fie-quare sbura-va și corbu și columba / În valea quea mare la vecinica pace au durere”.

Un episod oarecum anecdotic, care-l plasează pe Ion Heliade Rădulescu în zona cancanului din timpul său și are rolul de a da și o notă sentimentală afinităților sale pentru valorile italiene, este acela al presupusei idile a acestuia cu o controversată contesă, relație negată de Heliade dar prezentată de presa vremii și comentată de personalități ale momentului.

Astfel, găsim într-o scrisoare din 1849 a lui Vasile Alecsandri către Ghica: „l'immagine tant soit peu assombrie de Roméo et Juliette. Elle, c'est la femme mystérieuse... lui, c'est lui!”, după cum relatează M. Anghelescu în lucrarea sa, menționând că doamna e o „îndoielnică contesă italiană, zisă de Tunenberg, născută Delearetto”... sau del Caretto, după Ghica, ex-amanta poetului Mihai Corradini.

Existența „Julietei” lui Heliade este atestată chiar în corespondența acestuia cu soția, Marița, în 1850, căreia i-o prezenta drept fiica naturală a regelui Carol Albert al Sardiniei, descriind-o drept „o femeie zvânturată, victimă a prejudiciilor și a complicităților politice”, aflată în postura de a-și căuta un post de guvernantă sau damă de companie în casa vreunui ministru de la Constantinopol, deoarece contextul politic nu-i permitea întoarcerea în Italia natală.

Răspunsul Mariței, deși diplomatic, lăsa să se întrevadă o oarecare iritare, ea menționând că cele câteva case de miniștri pe care le știe „nu pun «în haremul lor nici o europeă.. pentru că au pățit multe bieții turci de la străine»”.

Mergând pe firul speculațiilor legate de relația celor doi exilați, mai consemnăm un ultim element cunoscut de Alecsandri și anume, „odele contesei, improvizate la adresa lui Heliade, care i-ar fi răspuns «în valaho-italiană prin strofe arzătoare», acestea nu s-au păstrat dacă ar fi existat cu adevărat”.

Cert este că în 1851 a fost editat la Paris volumul de versuri „L'Arpa del esule” (*Harpa exilatului* în traducere – n.n.), unde printre altele găsim „un poem dedicat A.G.

un esempio con questi versi «Quând va răsbumba ultima trumbă / Quare quele mai închise morminte investe și desferră / Și fie-quare sbura-va și corbu și columba / În valea quea mare la vecinica pace au durere» (Quando rimbombera' l'ultima trombala / Quale le piu' chiuse tombe copisce e sferra / E quando chiunque volera' come corvo e colomba / Nella quella grande valle alla eterna pace o dolore).

Un episodio alquanto aneddotico, che mette Ion Heliade Rădulescu alla berlina dei suoi tempi e ha un ruolo di dare una nota sentimentale alle sue affinità coi valori italiani, è quella del supposto idillio con una controversa contessa, relazione negata da Heliade ma presente nei bollettini del tempo e commentata dai personaggi del momento.

Così troviamo in una lettera del 1849 di Vasile Alecsandri per Ghica: «l'immagine loro può rassomigliare a Romeo e Giulietta. E' lei, la femmina misteriosa... lui, e' lui!» e come riporta M. Anghelescu nei suoi lavori, menzionando che la donna e' «l'equivoca contessa italiana, detta di Tunenberg, nata Delearetto»... o del Caretto, secondo Ghica, ex-amante del poeta Mihai Corradini.

L'esistenza di «Giulietta» di Heliade è dimostrata proprio nella sua corrispondenza con la moglie, Marița, nel 1850, che la presenta come la figlia naturale del re di Sardegna Carlo Alberto (di Savoia n.d.t.) descrivendola come «una femmina sventurata, vittima dei pregiudizi e delle complicazioni politiche», trovata nella situazione di doversi trovare un posto come governante o dama di compagnia in casa di qualche ministro di Costantinopoli, e il cui contesto politico non le permetteva di tornare nell'Italia natale.

La risposta di Marița, benché diplomatica, lascia intravedere una certa irritazione, quando menziona che le poche case di ministri di cui lei sa «non mettono nel loro harem alcuna europea... perché e' successo di tutto ai poveri turchi da parte delle straniere».

Seguendo il filo delle speculazioni sulla relazione dei due esiliati, consegniamo un ultimo elemento conosciuto da Alecsandri e cioè «odi della contessa, improvvisate all'indirizzo di Heliade, che avrebbe risposto „in valacco-italiano in strofe ardenti”, le quali non si sarebbero conservate se fossero veramente esistite».

Ion Heliade Rădulescu

Eliade, victimă glorioasă a patriotismului său pentru care nici un termen de comparație – constata Anghelescu – nu e prea înalt”.

Deși au existat suspiciuni serioase bazate pe înscrisurile care menționau o anumită apropiere dintre cei doi, pe faptul că fuseseră văzuți tot mai des împreună în diferite împrejurări prin Paris, și pe unele elemente, ca cele legate de poemul mai sus menționat, de faptul că italianca a tipărit volumul respectiv la aceeași tipografie cu care lucra și Heliade ș.a., nu a fost confirmată sau probată vreodată o relație amoroasă între cei doi.

„Despre «autoarea poeziilor italiene» auzise ceva și prietenul Grădișteanu, dar Heliade se apăra spunând că aceasta trăia cu un francez pe care-l cunoaște, stimabil, de altfel...” punând toată povestea idilei dintre el, Heliade și poeta italiană, pe seama invidiei aducătoare de calomnie.

Până la urmă, dacă a existat sau nu o relație nepotrivită a marelui cărturar pașoptist este mai puțin important pentru noi, cei care am apreciat valorile naționale după realizările lor care ne-au influențat existența, pe care le-am preluat și le vom lăsa la rândul nostru moștenire urmașilor.

Contează doar ceea ce s-a putut cuantifica drept fapt istoric sau literar cu influențe perene în cultura și civilizația românească, iar Ion Heliade Rădulescu a reprezentat momentul de revendicare supremă a latinității limbii române prin trecerea la alfabetul latin. În memoria popoului român, el a însemnat erudiție, pașoptism, latinitate și italianismul care-i curgea prin vene, transformând mai profund ca oricine bunele relații avute între cele două națiuni europene, în frăția unor descendenți latini.

Certo e' che nel 1851 fu pubblicato a Parigi il volume dei versi «L'Arpa del esule» (Harpa exilatului in traduzione - n.n.), dove tra l'altro troviamo «un poema dedicato a A.G. Eliade, vittima gloriosa del suo patriottismo o per cui nessun termine di paragone – constatava Anghelescu – e' mai abbastanza elevato». Nonostante siano esistiti seri sospetti basati su lettere che menzionano una certa vicinanza tra i due, sul fatto che furono visti molto spesso assieme in diverse circostanze a Parigi, e per alcuni elementi, come quello legato al poema summenzionato, dal fatto che l'italiana ha pubblicato proprio quel volume alla stessa tipografia con la quale lavorava anche Heliade, e via dicendo, tuttavia non e' stata mai confermata o provata alcuna relazione amorosa tra questi due. „Sulla «autrice delle poesie italiane» ha orecchiato qualcosa anche l'amico Grădișteanu, ma Heliade si para dicendo che ella viveva con un francese che conosceva, stimabile, per altro...» gettando tutta la storia del loro idillio, Heliade e la poetessa italiana, sulle spalle dell'invidia levatrice di calunnie. In definitiva, se sia esistita o meno una relazione scorretta del grande scrittore quarantottino e' molto meno importante per noi, che abbiamo apprezzato i valori nazionali grazie alle loro realizzazioni che hanno influenzato la nostra esistenza, che abbiamo ricevuto e che lasceremo, a nostra volta, ereditare ai posteri.

Conta solo cio' che puo' essere quantificato come fatto storico o letterario con l'influenza perenne nella cultura e civilizzazione romana, e Ion Heliade Rădulescu ha rappresentato un momento di rivendicazione suprema della latinita' della lingua romana col passaggio all'alfabeto latino. Nella memoria del popolo romano, egli significo' la rettitudine, il nazionalismo (quarantottismo n.d.t.) la latinita' e l'italianita' che gli scorrevano nelle vene, trasformando piu' di chiunque altro le buone relazioni intrattenute tra le due nazioni europee, in fratellanza coi discendenti latini.

Apărută în 2012 la Timișoara, cartea Ninei Ceranu, recreată în limba italiană de Viorica Bălțeanu, este lansată la București în 2013, din inițiativa italianistelor Otilia Doroteea Borcia și Daniela Vilceanu, care i-au făcut și câte un pe deplin meritat *Laudatio*.

Evenimentul a fost găzduit de Institutul Italian de Cultură, această Casă a italianității, care promovează tot ce este interesant, tot ce este frumos, tot ce ține de cultura italiană, pe care dorește să o împartă cu ceilalți, așa cum sublinia în cuvântul său introductiv dott. Enzo Peraro, directorul acestei instituții.

Nina Ceranu, Viorica Bălțeanu

Pulbera de sub piciorul tău. La polvere sotto il piede tuo

Timișoara, Eubeea, 2012.

Cartea Ninei Ceranu este rezultatul emoțiilor încercate de autoare în timpul unei călătorii aproape inițiatice, în Italia. Este practic un poem închinat acestei uimitoare țări, un poem închinat splendorilor întâlnite la Siena, Florența, Pisa, Pompei, Napoli, Capri, Anacapri, dar mai ales mării, pe care o cântă ca un îndrăgostit și care-i provoacă emoții intense: „Marea aștepta / la porțile dimineții/se lupta cu nemărginirea. / Aceasta din urmă / fără să-i răspundă. / Însă ea tenace, / cu talazurile neliniștite, / ori cu loviturile discrete, / dureroase, / se bucura și suferea... Pătimaș / ceru-i învăluia / sânii albi / iar ea / curată-n simțiri / ca o fată neprihănită / se ascundea tulburată. / Știa că e curtată, / că era admirată, / că era dorită, / că mereu ne întoarcem spre ea / și de aceea, / până la urmă, / nepăsătoare, / își vede de veșnicia ei.”

„Pulbera de sub piciorul tău este un titlu frumos și cu multiple trimiteri – pentru că este, pe de o parte, pulbera aceea, o trimitere biblică – aș vrea eu să fie – și «de sub piciorul tău» care străbate toate aceste pământuri și care, inevitabil, trimite la călătorie,

pentru că această carte de poezie vine dintr-o relație de călătorie, firesc, în Italia... sunt trimiteri la locuri precise, trimiteri la chestiuni care țin de istorie și tradiție... spre obsesia mării, a apei, a relației dintre apă și cer, dintre stâncă, munte și, bineînțeles, apă, izvor, mare, două elemente, aparent contrare,

specifice în același timp Italiei, tradiției și, cu o oarecare obligativitate a noastră de a ne iniția în aceste teme... cu ele sau prin ele ne deschidem spre o idee care ține de această meditație, în final literară și filosofică, a eternizării” (afirmă istoricul literar Gheorghe Jurma).

Se cuvine un cuvânt de laudă pentru Viorica Bălțeanu, cea care a recreat poemul în limba italiană, redând întreaga muzicalitate a versurilor, căutând cu migală fiecare cuvânt până să-l găsească pe cel mai potrivit și mai poetic corespondent în italiană al aceluia din versiunea originală, o adevărată vânătoare de cuvinte. „Poezia – spunea domnia sa – se naște din lacrimi. Și în această carte sunt multe lacrimi. De aceea este atât de frumoasă”.

Cartea a apărut și într-o prezentare grafică sugestivă și de excepție, având pe copertă o inspirată reproducere a lucrării „Turbion” a pictorului lugejean Constantin Răducan.

Gabriela Tarabega

SETTEMBRE • DICEMBRE 13 19

Giandomenico Serra

Ne închinăm astăzi, cu recunoștință, dragoste, respect, amintirii profesorului Giandomenico Serra, la 55 de ani de la încheierea pelerinajului său pământesc.

De fapt, el a fost mai mult decât un simplu profesor al Universității din Cluj: el a fost întemeietorul și maestrul catedrei de italiană și, alături, o amintim pe *la buona e dolce* Signora Maria Cotellero in Serra.

Profesorul Serra s-a născut la 4 august 1885 la Locana Canavese, un sat din Alpi (provincia Torino), într-o familie modestă; toată viața și-a păstrat vigoarea, simplitatea, tenacitatea țaranului muntean (element pe care l-a găsit și în Transilvania). Școala primară a început-o în sat, sub îndrumarea mamei, apoi a trecut la Gimnaziul din Torino; la 15 ani însă a trebuit să-și întrerupă studiile pentru a munci ca

Bartoli și Karl Jaberg, rectorul Sextil Pușcariu l-a invitat pe Giandomenico Serra, mult promițător. Începe o nouă perioadă în viața sa: întemeiază catedra de italiană, pe care o va conduce 19 ani (1920-1939). A început prin a face un plan didactic: un curs pregătit de istorie și geografie a Italiei, un curs general de literatură, unul monografic, gramatică istorică și lectura Dantis. Insista mult pe analiza textelor. Doamna Maria ținea ore de conversație uzuală (natural, gratuite). Vara îi trimiteau la cursuri în Italia pe studenții merituoși și lipsiți de mijloace, totul pe cheltuiala lor. Noi eram copiii lor...

Cercetările sale personale tindeau spre dovedirea continuității rurale romane, prin onomastică și toponimie, în evul mediu. S-a încadrat în activitatea Muzeului Limbii Române. Fericită coincidență: și la noi filologia era *ancilla historiae*: cuvântul este document de viață. Profesorul Serra a fost declarat membru de onoare al Academiei Române, ca și al altor academii și societăți savante, fiind distins cu înalte decorații.

Deși prietenii din Italia îl îndemneau să se întoarcă acasă, el spunea că a doua patrie a sa este România. Totuși, declanșarea celui de al Doilea Război Mondial l-a determinat să ceară o catedră în Italia, deși se știa că nu este fascist. A fost numit la Cagliari (Sardinia) și, apoi, la Napoli. Cei care i-au condus la gară pe soții Serra, în seara zilei de 21 decembrie 1939, își mai amintesc și acum lacrimile tuturor. Am continuat legătura cu ei prin corespondență; foarte densă a fost aceea a Profesorului cu filologii români din exil.

La 23 februarie 1958 și-a aplecat capul pe o carte... Se odihnește și acum în Cimitirul din Locana Canavese, unde universitatea clujeană a depus o cunună de bronz, în 1966. Doamna Maria a fost atunci acolo, fidelă, și tot ea ne-a spus ce mult ne-au iubit. Universitatea Clujului le păstrează recunoscătoare amintire.

Îi asociem, în rugăciunea noastră, pe toți lectorii care i-au ajutat în apostolatul lor cultural.

Viorica Lascu
fostă studentă a prof. Serra

zidar, căci tatăl său murise și trebuia să-și întrețină trei frați mai mici. Dar seara studia! La examenele serale a fost remarcat de un profesor care l-a ajutat să-și termine studiile, ba chiar i-a publicat, pe cheltuială proprie, prima lucrare: *Geneza cuvântului*. Și-a terminat universitatea, a făcut Primul Război Mondial ca ofițer italian de artilerie, iar apoi și-a reluat activitatea didactică.

La înființarea Universității Române la Cluj, s-a stabilit principiul ca pentru predarea limbilor străine să se apeleze la profesori care le au ca limbi materne. La recomandarea cunoscuților filologi Matteo

C'inchiniamo oggi, con riconoscenza, amore, rispetto, al ricordo del professor Giandomenico Serra, a 55 anni dalla fine del suo peregrinare terreno.

Di fatto, egli fu ben di più che un semplice professore universitario di Cluj: è stato fondatore e maestro alla cattedra d'italiano e, assieme a lui, lo ricordiamo per *la buona e dolce* Signora Maria Cotellero in Serra.

Il professor Serra è nato il 4 agosto 1885 a Locana Canavese, cittadina delle Alpi (provincia di Torino), in una famiglia modesta; per tutta la vita ha mantenuto il vigore, la semplicità e la tenacia del montanaro (elementi che ha ritrovato in Transilvania). Ha iniziato la scuola primaria nel paese, sotto la guida della madre, poi è seguito il Ginnasio a Torino; a 15 anni ha dovuto interrompere gli studi per lavorare come muratore, che suo padre era morto e bisognava mantenere tre fratellini. Però la sera studiava! Agli esami serali fu notato da un professore che l'aiuto a terminare gli studi, e persino, a sue spese ha pubblicato il suo primo lavoro: *La genesi della parola*. Ha terminato l'università, ha partecipato alla prima guerra mondiale come ufficiale d'artiglieria, poi ha ripreso l'attività didattica.

Alla creazione dell'Università Romena a Cluj, s'è stabilito il principio che per insegnare le lingue straniere si chiamassero professori di lingua madre. Con la raccomandazione dei rinomati filologi Matteo Bartoli e Karl Jaberg, il rettore Sextil Pușcariu ha invitato Giandomenico Serra, molto promettente. Inizia così un nuovo periodo nella sua vita: apre la cattedra d'italiano, che condurrà per 19 anni (1920-1939).

Ha iniziato con lo stendere un piano didattico: un corso propedeutico di storia e geografia italiani, un corso generale di letteratura, uno monografico, grammatica storica e lettura dantesca. Insisteva molto per l'analisi dei testi. La signora Maria teneva ore di conversazione corrente (gratis, ovviamente). D'estate mandavano a corsi in Italia gli studenti meritevoli e con pochi mezzi, tutti a spese loro. Noi eravamo i loro figli...

Le sue ricerche personali tendevano a dimostrare la continuità rurale romena dal medio evo, nell'onomastica e nelle toponimie.

Fu coinvolto nell'attività del Museo della Lingua Romena. Felice coincidenza: anche da noi la filologia era *ancilla historiae* (in latino nel testo n.d.t.): la parola

è documento di vita. Il professor Serra fu dichiarato membro onorario dell'Accademia Romena, così come in altre accademie e società di eruditi come membro distinto con alte onoreficenze.

Nonostante gli amici italiani gli chiedessero di tornare a casa, lui rispondeva che la sua seconda patria era la Romania. Però, l'inizio della seconda guerra mondiale l'ha deciso a cercare una cattedra in Italia, pur non essendo egli fascista. Fu nominato a Cagliari (Sardegna) e poi a Napoli. Quelli che hanno accompagnato i coniugi Serra al treno, la sera del 21 dicembre 1939, si ricordano ancora le lacrime di tutti.

Ho tenuto i contatti con loro per corrispondenza; molto intensa fu quella del Professore coi filologi romeni in esilio.

Il 23 febbraio 1958 ha posato il capo su un libro... Riposa ancor oggi nel cimitero di Locana Canavese, dove l'Università di Cluj ha depresso una corona di bronzo, nel 1966. La signora Maria era sempre lì, fedele, e sempre lei ci ha detto di quanto ci avessero amato. L'Università di Cluj gli riserva ricordi riconoscenti. Associamo, nella nostra preghiera, tutti i lettori che li hanno aiutati nel loro apostolato culturale.

I Giamberiani calabresi

Adesso diamo la parola agli artisti che hanno desiderato di presentarsi da se stessi:

Alessio e Andrea Bressi, due catanzaresi doc, figli d'arte, nascono e crescono, tra strumenti musicali tradizionali e libri che trattano prevalentemente la Calabria e le sue tradizioni.

Andrea ha il suo primo approccio con l'organetto diatonico nel 2003, all'età di diciassette anni. Sulla stessa scia si pone il fratello Alessio con il quale creano un

Quest'anno, al Festival «L'Alfabeto della Convivenza» che si è svolto a settembre a Ploiesti, sotto l'egida della Rappresentanza della Commissione Europea in Romania e del Dipartimento per Rellazioni Interetniche del Governo della Romania e organizzato dal Comune di Ploiesti, insieme a numerosi gruppi delle minoranze della Romania ha partecipato anche il gruppo italiano «I Giamberiani» di Calabria. Gli artisti italiani sono riusciti a fascinare gli spettatori con l'originalità della canzone e della danza calabrese, in cui la gioia della vita si è intrecciata con il dolore della morte, la sensazione di galleggiare con il ritmo vivace trasmesso agli immancabile «burattini da gamba», due marionette posate su un pezzo di legno azionate con la gamba di uno degli interpreti.

affiatato duo, organetto-tamburello, per poi passare alla chitarra battente, lira calabrese, fischiotti, pipita.

Dopo alcuni anni i fratelli Bressi danno il via ad una serie di collaborazioni con artisti e vari gruppi musicali: con i Lycosa Tarentula di Tiriolo, diretti da Masino Leone, con la cantastorie catanzarese Francesca Prestia, con la compagnia teatrale 'A Trambia. Hanno collaborato anche con orchestra diretta dal percussionista Paolo Cimmino dell'Università di Fisciano Salerno, con Ambrogio Sparagna, esibendosi a Roma nel 2010 con il fratello

Alessio al Si Canta Maggio nel Parco della Musica, con Gianluca Zammarelli voce autorevole della tradizione musicale cilentana.

I fratelli Bressi rappresentano oggi per Catanzaro le più apprezzate voci autenticamente popolari, sia per l'impostazione vocale che musicale, sia per i brani eseguiti. Andrea e Alessio hanno riportato in auge le serenate alle spose nella serata prima del matrimonio, le strenne natalizie per portare gli auguri cantati ad amici e parenti.

Alessio ha ripreso con successo la tradizione dei burattini da gamba, una tradizione risalente al Medioevo. Si tratta di marionette di legno, chiamate nel catanzarese bagattelli. Sono sospese a un filo teso ancorato alla gamba del musicante che, segnando il tempo con movenza ritmica della stessa, ne provoca il movimento saltellante a tempo di musica.

Alessio Bressi, da qualche anno, è presente con questa antica forma di spettacolo ambulante ad importanti iniziative, come il Peperoncino Festival di Diamante (Cs), la Notte Piccante di Catanzaro ma anche fuori dai confini regionali. Accompagnandosi con l'organetto diatonico, Alessio propone briose tarantelle che, come per magia, animano i burattini i quali pare diventano personaggi veri.

Nel 2008 i fratelli Bressi intanto consolidano il loro rapporto musicale con Daniele Mazza (26 anni), giovanissimo suonatore e costruttore di lire calabresi e zampogne di Tiriolo (Cz); e poi nel 2010 con Giuseppe Muraca (18 anni), nipote di valenti suonatori di zampogna a chiave, anche lui virtuoso polistrumentista. Si impreziosisce così il progetto dei fratelli Bressi, in un coinvolgente e affiatato quartetto tradizionale: I GIAMBERIANI.

La denominazione *Giamberiani*, d'altronde, identifica il loro repertorio, caratterizzato dalla riproposizione dei suoni e dei canti popolari della cultura orale contadina. Un modo di dire tipico catanzarese recita: «Chi t'abballi? 'a giambariana!», che significa fare una serie di movimenti sconnessi per dare sfogo all'allegria. E «fara 'a giambariana» rispecchia perfettamente le caratteristiche della musica popolare che non segue degli schemi prestabiliti. L'unica costante è rappresentata, invece, dalla briosità delle melodie.

Lo spettacolo dei *Giamberiani* propone un variegato repertorio di canti popolari eseguiti esclusivamente con l'utilizzo degli strumenti tipici della tradizione musicale locale, quali: zampogna a chiave, zampogna surdulina, pipita, fischiotti, chitarra e chitarrino battente, lira calabrese, organetti, tamburelli. Le fonti più solide e autentiche, nel lavoro di ricerca svolto dal quartetto, sono risultate gli anziani, i più autorevoli depositari dell'espressione coreutica e musica regionale.

a Ploiesti

În cele ce urmează dăm cuvântul artiștilor, care au ținut să se prezinte personal:

Alessio și Andrea Bressi, doi autentici artiști din orașul Catanzaro, s-au născut și au crescut printre instrumente muzicale tradiționale și printre cărți care vorbesc cu precădere despre Calabria și tradițiile ei.

Andrea se întâlnește cu muzicuța diatonică în 2003, la vârsta de șaptesprezece ani. Îi merge pe urme și fratele lui, Alessio, împreună cu care formează un duo armonic, muzicuță-tamburină, pentru ca apoi să treacă la chitară, liră calabreză, fluiere, țiuitoare.

După câțiva ani, frații Bressi încep să colaboreze cu diferiți artiști și grupuri muzicale: cu Lycosa Tarentula din Tiriolo, dirijat de Masino Leone, cu cântăreața Francesca Prestia din Catanzaro, cu compania de teatru 'A Trambia. Au colaborat și cu orchestra dirijată de percuționistul Paolo Cimmino de la Univesitatea Fisciano din Salerno, cu Ambrogio Sparagna, care a cântat împreună cu Alessio la Roma, în 2010, la Festivalul „Si Canta Maggio” din Parcul Muzicii, cu Gianluca Zammarelli, o voce foarte cunoscută pentru tradiția muzicală din Cilento. Frații Bressi sunt astăzi pentru Catanzaro cele mai apreciate voci populare autentice, atât pentru calitățile vocale și muzicalitate, cât și pentru piesele interpretate.

Andrea și Alessio au reinviat serenadele pentru mirese în serile din ajunul nunților, colindele de Crăciun aducătoare de noroc, cântate pentru prieteni și rude.

Alessio a readus cu succes tradiția marionetelor de picior, tradiție care datează din Evul Mediu. Este vorba despre marionete de lemn care se numesc în dialectul din Catanzaro „bagattelli”. Acestea sunt suspendate printr-un fir întins prins de piciorul muzicantului care, în timp ce se mișcă în ritmul muzicii, imprimă o mișcare săltată și marionetelor, tot în ritmul muzicii.

De câțiva ani, Alessio Bressi este prezent cu această formulă veche de spectacol ambulant la evenimente importante, cum sunt „Festivalul Ardeiului Iute” de la Diamante (Cosenza), „Noaptea Picantă” din Catanzaro, dar și în localități din alte regiuni. Se acompaniază cu muzicuța diatonică și interpretează tarantele vesele care, ca prin farmec, dau viață marionetelor ce par a se transforma în personaje reale.

În anul 2008, frații Bressi își consolidează colaborarea muzicală cu Daniele Mazza, un tânăr care confecționează lire calabreze și cimpoaie tiriolaze (Catanzaro), dar care și cântă la ele; după care, în 2010 încep să colaboreze cu Giuseppe Muraca, nepot al unor cimpoieri de valoare, și el un virtuos poliinstrumentist. Astfel, proiectul fraților Bressi ia amploare și se naște un cvartet tradițional deosebit: I GIAMBERIANI.

Denumirea de *Giamberiani*, identifică, de altfel, reper-toriul lor caracterizat de reluarea unor sunete și cântece

populare care fac parte din cultura orală a țăranilor. O zicală tipic catanzareză sună astfel: „Chi t'abballi? A giambariana!” care înseamnă să faci o serie de mișcări în așa fel, încât să dai frâu liber veseliei. Iar „fara 'a giambariana” întrunește întocmai caracteristicile muzicii populare care nu urmează scheme prestabilite. Unica constantă este reprezentată de vioiciunea melodiilor.

Spectacolul formației *Giamberiani* propune un reper-toriu variat de cântece populare interpretate folosind în

În acest an, la Festivalul „Alfabetul Conviețuirii” desfășurat în septembrie, la Ploiești, sub egida Reprezentanței Comisiei Europene în România și a Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Guvernului României și în organizarea Primăriei Municipiului Ploiești, a participat, alături de numeroasele formații ale minorităților naționale din România, și formația italiană „I Giamberiani” din Calabria. Artiștii italieni au reușit să fascineze spectatorii prin originalitatea cântecului și dansului calabrez, în care bucuria vieții s-a împletit cu durerea morții, senzația de plutire cu ritmul vivace transmis nelipsitelor „burattini da gamba”, două marionete așezate pe o bucată de lemn, acționată cu piciorul de către unul din interpreți.

exclusivitate unele instrumente tipice ale tradiției muzicale locale, cum sunt: cimpoiul cu cheie, cimpoiul cu surdină, țiuitoarea, fluiorul, chitara și chitara mică, lira calabreză, muzicuța, tamburina. Cele mai serioase și autentice surse folosite în munca de cercetare a cvartetului, au fost bătrânii, cei mai prestigioși păstrători ai expresiilor coregrafice și ai muzicii locale.

A consemnat: Elena Trifan
Traducere: Mariana Voicu

Soprana Simona

Simona Nicoletta Jidveanu este membră a RO.AS.IT., având origini italiene pe linie maternă. Născută la Iași, în anul 1982, urmează cursurile Conservatorului „George Enescu” din capitala moldavă, secția vioară, și apoi ale Universității Naționale de Muzică din București, unde-și ia licența în belcanto cu rolul Violettei Valery din opera „La Traviata” de Giuseppe Verdi. Fascinată de sonoritatea discursului melodic verdian, interpretează din creațiile acestuia pe numeroase scene din țară și din străinătate, cu precădere în patria genialului compozitor.

Simona Nicoletta Jidveanu e' un membro della RO.AS.IT., avendo origini italiane in linea materna. Nata a Iași, nell'anno 1982, segue i corsi al Conservatorio «George Enescu» nella capitale moldava, sezione violino, e poi l'Universita' Nazionale di Musica di Bucarest, dove si diploma in belcanto col ruolo di Violetta Valery nell' opera «La Traviata» di Giuseppe Verdi. Affascinata dalla sonorita' del discorso melodico verdiano, interpreta su numerosi palcoscenici le di lui creazioni, in patria e all'estero, di preferenza nella patria del geniale compositore.

Nicoletta Jidveanu

Dan Comarnescu: Din discuții anterioare am înțeles că aveți ascendență italiană. Ce ne puteți spune despre strămoșii dvs. italieni?

S.N. Jidveanu: Bunicul mamei mele – Filippi Stefano, originar din Assisi, a migrat în România în jurul anului 1850, din motive rămase necunoscute mie, dar presupun că în căutare de lucru, și s-a stabilit în vecinătatea Munților Măcin, în comuna Greci, lucrând în domeniul construcțiilor. Ulterior, s-a mutat în Moldova, unde se formase un nucleu consistent de constructori italieni care începuseră marile lucrări edilitare inițiate de Carol I pe Domeniile Regale din nordul acestei provincii.

Bunicul meu matern, Stefano (primii născuți purtau întotdeauna la italieni prenumele tatălui), s-a născut în 1912, în România, în orașul Roman, unde a avut privilegiul să fie vecin cu maestrul Sergiu Celibidache. Era o zonă binecuvântată, în care totul te îndemna spre muzică.

Atras de tânăra de figura luminoasă a Sf. Francisc de Assisi, bunicul Stefano a studiat 3 ani teologia la Assisi, dar a fost nevoit să-și întrerupă studiile, întrucât tocmai începuse Primul Război Mondial și a fost obligat să plece la război. Pentru merite deosebite în luptă, la sfârșitul războiului, a fost înaintat la gradul de colonel. Reîntors la vatră, a cunoscut-o pe bunica mea, cu care s-a căsătorit. El, bogat, având un bagaj de cunoștințe muzicale, fiind și organist, a fost și cel care a îndrumat-o pe mama mea în cariera ei muzicală.

Ne-ar interesa să exemplificați câteva din construcțiile la care au lucrat cei din neamul dvs.

Din păcate, documentele care atestau construcțiile ce au fost realizate de străbunicul meu matern au fost fie pierdute, fie ascunse de frica opresiunii regimului din România comunistă, și rătăcite. Știm că a lucrat o vreme și la Iași, în zona industrială, unde se afla și o fabrică de metaloplastice.

Cum ați ajuns să cântați și la ce vârstă ați debutat?

M-am născut într-o familie de muzicieni. Părinții mei – Ștefania și Nicolae Jidveanu – au făcut studii muzicale. Tata a studiat vioara, mama – viola, amândoi devenind, apoi, cântăreți – mama soprână, iar tata tenor. Mama a activat în cadrul Filarmonicii din Iași, iar eu mi-am petrecut copilăria în sala de

Dan Comarnescu: Dalle discussioni fatte ho capito che lei e' di origine italiana. Cosa ci puo' dire dei suoi antenati italiani?

S.N. Jidveanu: Il nonno di mamma, Filippi Stefano, originario di Assisi, e' migrato in Romania attorno agli anni 1850, per motivi rimasti a me sconosciuti, ma presumo in cerca di lavoro, e si e' stabilito nelle vicinanze delle montagne Măcin, nel comune di Greci, lavorando nel settore edile. Successivamente, s'e' spostato in Moldova, dove si era formato un nucleo consistente di costruttori italiani che avevano iniziato i grandi lavori edili avviati da Carol I nei Domini Reali nel nord di questa provincia.

Il nonno materno, Stefano (i primogeniti portavano sempre, gli italiani, il nome di battesimo del loro padre), e' nato nel 1912, in Romania, nella citta' di Roman, dove ha avuto il privilegio d'essere il vicino del maestro Sergiu Celibidache. Era una zona benedetta, in cui tutto portava verso la musica. Attratto fin da piccolo dalla figura di San Francesco d'Assisi, nonno Stefano ha studiato per tre anni teologia ad Assisi, ma ha dovuto interrompere gli studi, perche' stava iniziando la prima guerra mondiale ed e' stato costretto a partire per la guerra. Per gli speciali meriti sul campo, alla fine della guerra fu promosso al grado di colonnello. Tornato a casa, ha conosciuto mia nonna, con cui s'e' sposato. Egli, ricco, con un bel bagaglio di conoscenza musicale, ed essendo anche organista, e' stato colui che ha instradato la mia mamma alla carriera musicale.

C'interesserebbe avere degli esempi di qualche costruzione a cui hanno lavorato quelli della sua nazionalità'.

Purtroppo i documenti che attestavano le costruzioni realizzate da mio bisnonno materno sono state sia perse, sia nascoste per paura dell'oppressione del regime comunista romeno, e smarriti. Sappiamo che ha lavorato per un certo tempo a Iași, nella zona industriale, dove si trovava una fabbrica di metalloplastica.

Come e' arrivata al canto e a che eta' ha debuttato?

Sono nata in una famiglia di musicisti. I miei genitori – Ștefania e Nicolae Jidveanu – hanno studiato musica. Papa' ha studiato violino, mamma viola, entrambi diventarono, poi, cantanti, mamma

concerte. Prima mea inspirație a fost mama. Eu stăteam la ușă și o ascultam studiind.

Debutul meu în muzică a fost la 18 ani, într-o formație vocal-instrumentală în Catedrala de la Iași, cu o piesă de Joseph Haydn. Atracția pentru acest compozitor m-a făcut să aleg ca temă a tezei de doctorat „Oratoriile, creațiunile și anotimpurile de Joseph Haydn“. În operă am debutat la vârsta de 25 de ani, cu rolul Violettei din „La Traviata“, acesta fiind și rolul pentru lucrarea mea de licență. Am mai interpretat și rolul Gildei din opera Rigoletto, pe scene italiene.

Unde ați susținut cele mai multe concerte?

Am avut concerte în țară, dar și în străinătate, preponderent în Italia, în zona de nord: la Bologna, Verona și Milano. În Italia am cântat integralele de Belcanto și Verdi. Lucrarea mea de dizertație a avut ca temă „Expresivitatea vocală în stilul belcanto“. Primul concert, chiar înaintea debutului de la Ateneul Român, a fost Concertul de Crăciun de la Biserica Italiană, ce se află chiar în centrul Capitalei.

Ce proiecte de viitor aveți?

Proiecte sunt foarte multe, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Unul dintre multele proiecte se intitulează *Opera Rara* (operă necunoscută publicului). Ca artist, doresc ca aceasta să se facă cunoscută de către Opera Română și de publicul din București și din țară. Realizarea acestor proiecte depinde de un staff de organizare, care sperăm să le concretizeze într-un timp cât mai scurt. Pentru viitorul apropiat, pregătesc un concert de lieduri de Richard Strauss și Dan Dediș, ce va avea loc la Palatul Șuțu, care se află lângă Universitate. Am concertat și voi concerta, din nou, în Salonul *Sorana Coroamă Stanca* al RO.AS.IT. sau la Institutul Italian de Cultură din București, ori de câte ori voi fi invitată.

Sunt mulțumită și fericită că-mi urmez vocația de artist moștenită de la părinți, cu toate că vremurile noastre nu sunt favorabile fenomenului de muzică clasică.

soprano e papa' tenore. Mamma lavorava nella Filarmonica di Iași, quindi io ho passato l'infanzia in sala da concerto. La mia prima ispiratrice fu mamma. Stavo all'uscio e ascoltavo studiando.

Il mio debutto nella musica fu a 18 anni, in una formazione vocale-strumentale nella Cattedrale di Iași, con un pezzo di Joseph Haydn. L'attrattiva di questo compositore ha fatto sì che scegliessi come argomento di tesi di dottorato «le Oratorie, le creazioni e le stagioni di Joseph Haydn». Nell'opera ho debuttato all'età di 25 anni, nel ruolo di Violetta nel «La Traviata», questo era il ruolo del mio lavoro per la laurea. Ho anche interpretato il ruolo di Gilda nell'opera Rigoletto, sulle scene italiane.

Dove ha tenuto piu' concerti?

Ho avuto concerti in patria, ma anche all'estero, specialmente in Italia, nella zona nord: a Bologna, Verona e Milano. In Italia ho cantato l'integrale di Belcanto e Verdi. La mia tesi di specializzazione ha avuto come argomento «L'Espressività vocale nello stile del belcanto». Il primo concerto, proprio prima del debutto all'Ateneo Romeno, e' stato il Concerto di Natale nella chiesa italiana, che sta proprio nel centro della capitale.

Che progetti ha per il futuro?

I progetti sono moltissimi, sia nel breve periodo, che per il lungo termine. Uno tra i molti progetti s'intitola *Opera Rara* (opera non conosciuta dal pubblico). Come artista, desidero che questa si faccia conoscere sia da parte dell'Opera Romana che dal pubblico di Bucarest e della nazione.

La realizzazione di questi progetti dipende da uno staff organizzativo, che speriamo si concretizzi in breve tempo. Per il prossimo futuro, preparo un concerto di Lieder di Richard Strauss e Dan Dediș, che avra' luogo al Palazzo Șuțu, che si trova vicino all'Universita'. Ho fatto concerti e ne avro' ancora, di nuovo, nel Salone Sorana Coroamă Stanca alla RO.AS.IT. o all' Istituto Italiano di Cultura di Bucarest, ogni volta che saro' invitata.

Sono contenta e felice di aver seguito la vocazione artistica ereditata dai genitori, pur col fatto che i nostri tempi non sono favorevoli al fenomeno della musica classica.

Lettera a mia figlia

Iubirea mea,

totul este interdependență și influență reciprocă.

Atomii îi influențează pe atomii din vecinătatea lor și sunt influențați, la rândul-le. În urma relaționării se formează molecule. La rândul lor, moleculele au raporturi cu alte molecule și în urma relaționării lor se formează tot ce există. Atomii de carbon formează cărbune sau diamante, în funcție de tipul de relaționare și de influențele pe care le au unii asupra celorlalți. Celulele intră în relație și cu ceea ce este în afara lor. Ele relaționează și se influențează reciproc cu alte celule. Potrivit tipului de raporturi, se formează diverse țesuturi, care au diverse tipuri de relații cu alte țesuturi și se formează organisme. Organismele au raporturi cu ceea ce este în afara lor, aer... apă... hrană... sunete... imagini... sentimente... mirosuri... atingeri... În funcție de tipul de relație se creează diferite situații: o pădure de pământ, lemn, aer și foc, un pește din piele și apă, un război din urlete și fugă, o dragoste.

Trăim într-un univers de interdependențe de la infinitezimal la imens: Soarele ne atrage cu forța gravitației, iar cu forța centrifugă ne ține la distanță, și în același timp Pământul atrage Soarele: relații și influențe reciproce. Luna oscilează între Soare și Pământ și silențios, face să crească sau să se retragă toate zilele și toate nopțile, apele mărilor și oceanelor, și atrage gândurile noastre cu fața ei rotundă.

Pielea și plămânii noștri respiră, bem apă și deci suntem și înăuntru și în afară: suntem aer și apă și, apoi, carne și oase și păr crescut și, apoi, tăiat: relații, un neîntrerupt du-te-vino din tot și cu totul, un înăuntru-în afară, indistinct a toate.

Crează-ți relații bune cu tot ce te înconjoară, de la aer la hrană până la persoane, cuvinte și toate celelalte.

Putem fi diamante sau cărbune, fiind mereu aceeași, schimbând doar calitatea relațiilor.

Amore mio,

tutto e' relazione e influenzamento reciproco.

Gli atomi hanno influenza sugli atomi vicino e ne sono influenzati. A seconda della relazione formano molecole. Le molecole hanno rapporti con altre molecole e a seconda della relazione formano tutte le cose. Gli atomi di carbonio formano carbone oppure diamanti, a seconda del tipo di relazione e influenza che hanno gli uni sugli altri. Le cellule hanno relazione col loro esterno. Esse hanno relazione e s'influenzano con le altre cellule. Secondo il tipo di rapporto, formano diversi tessuti, che hanno diversi tipi di relazione con altri tessuti e formano organismi. Gli organismi hanno rapporti con il loro esterno, aria... acqua... cibi... suoni... immagini... sentimenti... odori... toccamenti... A seconda del tipo di relazione si creano diverse situazioni: un bosco di terra legno aria e fuoco, un pesce di pelle e acqua, una guerra di urla e fughe, un amore.

Noi siamo in un universo di relazioni da infinitesimali a immense: il sole ci attrae con la forza di relazione gravitazionale e la forza centrifuga ce ne tiene distanti, e intanto la Terra attrae il Sole: relazioni e influenze reciproche. La Luna oscilla tra Sole e Terra e silenziosamente fa salire e fa scendere tutti i giorni e tutte le notti le acque dei mari e degli oceani, e attrae i nostri pensieri con la sua faccia tonda. La nostra pelle e i nostri polmoni respirano, beviamo acqua e quindi noi siamo sia dentro che fuori: siamo aria e acqua e poi carne e ossa e capelli prima attaccati e poi tagliati: relazioni, un continuo vai-e-vieni di tutto con tutto, un dentro-fuori indistinto di tutto con tutto.

Crema buone relazioni con tutto cio' che ti circonda, dall'aria al cibo alle persone alle parole e tutto il resto. Si puo' essere diamanti o carbone essendo sempre gli stessi, cambiando solo la qualita' delle relazioni. Anche per questo non ti negare relazioni di qualunque tipo, se buone. Arte, musica, natura, sentimenti, corpo, conoscenze, sviluppa relazioni di qualita', quello e' il centro dell'universo. Tutto il resto e' solo il veicolo temporaneo delle relazioni.

tvb

Pa

Chiar și numai pentru aceasta nu-ți nega relațiile de orice fel, dacă ele sunt bune. Arta, muzica, natura, sentimentele, corpul, cunoștințele, dezvoltă relații de calitate, căci ele sunt centrul Universului. Toate celelalte sunt numai vehicule temporare ale relațiilor.

Îți doresc tot binele,

Tata

Gregorio Pulcher

Traducere: Gabriela Tarabega

SETTEMBRE • DICEMBRE 13 | 27

Imigrarea strămoșilor mei italieni și integrarea familiei în societatea românească

Referindu-mă în acest sens doar la două țări, la România și Italia, aș vrea să prezint, concret și foarte precis, situația familiei mele care, de la mijlocul secolului al XIX-lea când a venit din Italia și până în prezent, a trăit și trăiește pe meleagurile României. Integrați într-o manieră de excepție, toți membrii diferitelor ramuri ale familiei nu numai că s-au realizat deplin din punct de vedere profesional, dar și-au adus prinosul de dragoste și devotament, contribuind la dezvoltarea economică și culturală a României, țara de adopție, devenită țara mamă. Dar niciodată nu și-au uitat originea italiană.

Precum majoritatea românilor din Moldova, și eu m-am născut cu sânge amestecat. Alături de originea românească, am ascendență italiană, franceză și greacă.

Primul meu strămoș italian venit pe meleaguri românești a fost stră-stră-străbunicul meu, florentinul Luigi Ademollo. Era nepotul pictorului Luigi Ademollo, profesor

și ca profesor de muzică la Liceul Național. În anul 1862, acesta s-a mutat la București și a devenit profesor la Colegiul Național Gheorghe Lazăr. Unii dintre copiii săi s-au integrat sau au încercat să se integreze în societatea românească prin căsătorie. Alții, precum stră-străbunica mea Ida, s-au căsătorit tot cu urmași ai altor imigranți. Urmașii lor, cu excepția străbunicii mele Marguerite, căsătorită cu un italian, s-au căsătorit cu români. Majoritatea acestor descendenți ai lui Luigi Ademollo, integrați deja în societatea românească, au activat, cu precădere, în domeniul artei, contribuind în felul acesta, la afirmarea valorilor culturale în România. Astfel, urmașă directă a lui Luigi Ademollo, fiica sa Eugenia, a fost cântăreață la Opera din Iași. Căsătorită cu actorul Alexandru Marinescu, au înființat o trupă de operă unde a strălucit pe scenă, încă de la vârsta de cinci ani, fiica lor, Nora Marinescu.

Un alt descendent, nepotul Achille Popescu, deși a decedat la doar 32 de ani, a rămas cunoscut în istoria teatrului românesc, drept unul dintre cei mai mari actori pe care acesta i-a avut.

Tot în domeniul artei, s-a remarcat și Clotilda, penultima fiică a lui Luigi Ademollo, devenită „societară de prima clasă” a Teatrului Național din Craiova.

Ida Ademollo, căsătorită cu inginerul Jules Cazaban, a avut cinci fete și doi băieți. Cea mai mare dintre fete, Marguerite, s-a căsătorit cu un inginer italian, Giuseppe Barberis, venit în România în 1893. Absolvisc Politehnica din Torino și, aflat în căutarea unui loc de muncă, a ajuns la Iași. Trebuie menționat că și după unirea cu Valahia, Moldova rămăsese zona marilor drumuri comerciale și, desigur, acesta a fost motivul pentru care Giuseppe Barberis a ajuns constructor de căi ferate, cu precădere în această parte a țării.

Nu l-am cunoscut pe străbunicul meu dar, din tot ce-am aflat din familie, îmi apare ca fiind persoana cea mai dornică de integrare în societatea românească. A învățat imediat după sosire limba română și a făcut numeroase traduceri fie din italiană în română, fie din română în italiană. În timpul unei detașări de lungă durată în București, i-a venit ideea să scoată o revistă pentru cei tineri și, astfel, a editat „Revista Copiilor și Tinerimeii”, prima revistă din România care se adresa acestei categorii de cititori. Dragostea lui pentru cultură a transmis-o celor două fiice, Marguerite (Migheta) și Clemence (Mansi), prima devenind pianistă, cea de-a doua violonistă, cântăreață și compozitoare.

Integrarea în societatea românească a lui Mansi Barberis, născută ca cetățean italian și devenită cetățean română la vârsta de trei luni, poate fi remarcată analizând muzica pe care a compus-o. Îi plăcea foarte mult muzica populară autentică românească și, din acest motiv, a compus

Problema migrației și a integrării, atât de actuală și de importantă pentru Europa și nu numai, a născut și naște în continuare numeroase dezbateri, căutări și soluții privind modelele optime pentru o rezolvare cât mai corectă a ei. Fiecare țară, fiecare guvern, întreaga Uniune Europeană, – s-au angajat temeinic în găsirea modalităților de punere în aplicare a unor politici umanitare având drept scop integrarea celor care, părăsindu-și țara de baștină, doresc să-și construiască o nouă viață în altă țară. Departe de a fi rezolvată, această problemă nu constituie o noutate.

la Academia de Arte Frumoase din Florența, ale cărui lucrări ocupă o sală întreagă în muzeul din Palatul Pitti. Nepotul era născut în 1815 și devenise muzician. Căsătorit, avea doi copii mici, cel mai mare fiind stră-străbunica mea, Ida, când o revărsare a fluviului Arno, în 1844, i-a creat un sentiment de nesiguranță față de viitorul familiei. Astfel, a luat hotărârea să se mute în Moldova. Pe atunci, Moldova, neunită încă cu Valahia nu mai era țara cea mai mare și mai puternică dintre cele două. Pierderea Bucovinei și apoi a Basarabiei făcuse din Moldova o țară mai mică decât Valahia dar care rămăsese centrul lumii culturale românești. Din acest motiv muzicianul Luigi Ademollo s-a stabilit la Galați, unde a ajuns să conducă trupa locală de operă.

Alexandru Ioan Cuza, la urcarea pe tronul Moldovei, l-a adus pe Luigi Ademollo la conducerea operei din Iași

în special lieduri în care aduce teme ale muzicii populare. La fel ca tatăl său, avea un cult pentru istoria României și, atunci când a simțit impulsul să compună muzică de operă, a ales, ca libret, piesa „Apus de soare” a lui Barbu Ștefănescu Delavrancea. Astfel, a reușit ca, în 1958 și, mai târziu, în 1967, să aducă pe scenele Ateneului Român și Operei Naționale din București, figura importantului domn moldovean, Ștefan cel Mare.

Încă din tinerețe, Mansi Barberis s-a impus în societatea culturală românească. Fie că a activat în cadrul Filarmonicii Moldova, înființate de George Enescu în 1919 la Iași, sau în cadrul cvartetului Femina, prezența acesteia s-a făcut simțită cu putere și profesionalism. Dar poate că nicăieri căldura, pregătirea și competența compozitoarei nu s-au manifestat cu atâta vigoare, ca în activitatea ei didactică. Profesoară de canto, având clasă de operă la Conservatorul din Iași până la desființarea acestuia în 1949, sau profesoară în cadrul Conservatorului din București, Mansi Barberis a format și pregătit sute de studenți, viitori cântăreți de renume ai scenei lirice românești.

Ce exemplu, mai concludent decât acesta, privitor la integrarea în societatea românească, ar putea exista? Cele două fiice ale lui Giuseppe Barberis, fără nicio picătură de sânge românesc, au simțit și au trăit românește, au făcut pentru țara lor de adopție tot ce le-a stat în putință pentru dezvoltarea ei.

Copiii lor, având aproape 50 % sânge românesc, s-au integrat natural în lumea românească. Silvia Păun, fiica Margueritei, arhitect care a primit atât Premiul Uniunii Arhitecților cât și Premiul Academiei pentru lucrările ei, era o mare iubitoare a artei populare românești, mai precis a sculpturilor în lemn și piatră. A bătut țara în lung și-n lat, cum numai verișoara ei, Sorana, o mai făcuse, căutând în arta meșterilor populari români influențe din vremuri imemorabile pentru a stabili legături spirituale între România și Italia. Aceste căutări s-au concretizat în realizarea lucrării „Identități europene inedite Italia-România”, apărute în limbile română, italiană, franceză și engleză.

Fratele ei, inginerul Alexandru Timotin, și el perfect integrat în societatea românească, a devenit profesor la Universitatea Politehnică București, decan al Departa-

mentului de Inginerie în limbi străine și a ajuns membru plin al Academiei Române.

Ginel Plăcințeanu, fiul lui Mansi Barberis, deși a trăit doar 36 de ani, s-a dovedit a fi o persoană pe deplin integrată, de asemenea, având o mare valoare profesională pentru că, la vârsta de 33 de ani, a devenit cel mai tânăr medic primar din România. Sora sa, Sorana Coroamă-Stanca, mai întâi licențiată a Facultății de Chimie Industrială a Politehnicii din Iași, s-a îndreptat apoi către lumea artei, absolvind secția de regie a Institutului de Artă Dramatică din București. A fost profesor la Institutul de Teatru, regizor și scriitor. Activitatea profesională s-a manifestat prin realizarea de scenarii și punerea lor în scenă. Dintre acestea, o parte au fost inspirate de trecutul istoric al românilor și al României, cum ar fi de exemplu realizarea, în Cetatea Sucevei, a spectacolelor „Apus de soare” și „Petru Rareș”.

Dar din acest punct de vedere, cel al dragostei pentru istoria românilor, cea mai mare realizare a regizoarei a constituit-o serialul de televiziune „Mușatinii”, realizat în 13 episoade, primul de acest fel din România și care s-a bucurat de un mare succes. Și, poate, nu întâmplător lucrul acesta, după traducerea în limba italiană făcută de Giuseppe Barberis a piesei „Petru Rareș” și după compunerea de către Mansi Barberis a operii „Apus de soare”.

Ei, figuri de referință ale culturii românești, italieni de origine, nu numai că s-au integrat perfect în societatea românească, dar au și contribuit din plin la dezvoltarea acesteia.

În ceea ce mă privește, dragostea pentru istorie am dobândit-o în prima clasă de liceu, studiind istoria Romei antice. Bunica mea îmi pusese la dispoziție notițele ei extrem de amănunțite privind acest subiect. Așa că dragostea față de istoria României și urmarea cursurilor Facultății de Istorie au venit în mod natural. Cu toată integrarea mea deplină în societatea românească, recunosc că, în adâncul sufletului meu, mă simt și italian. De aceea, orice realizare care implică atât România cât și Italia mă bucură mai mult decât orice altceva.

Nu știu dacă cele prezentate pot constitui un model pentru societatea contemporană în ceea ce privește o anumită politică de integrare. Știu însă că dramele la care asistăm aproape zilnic, sutele și miile de oameni care-și găsesc moartea încercând să plece spre meleaguri mai primitive, unde să poată trăi mai bine și să-și crească copiii în liniște, sunt lucruri care nu ar trebui să se întâmple în secolul al XXI-lea. Poate că ar fi bine să ne aplecăm cu mai multă atenție spre trecut și să învățăm câte ceva din experiența stămoșilor noștri.

Soții Barberis cu cele două fiice, Marguerite și Clemence (Mansi), soții lor și prima nepoată, Sorana

Marguerite Barberis, născută Cazaban, fiica Idei Ademollo și a lui Jules Cazaban

Giuseppe Barberis

L'immigrazione dei miei progenitori e l'integrazione della famiglia nella società romena

Per parlare, in questo senso, di solo due nazioni, la Romania e l'Italia, vorrei presentare, in concreto e con precisione, la situazione della mia famiglia che, dalla metà del secolo 19mo quando è venuta dall'Italia e sino a oggi, ha vissuto e vive nei territori romeni.

Integrati in maniera eccezionale, tutti i membri dei diversi rami della famiglia non solo si sono realizzati pienamente dal punto di vista professionale, ma hanno anche fatto dono di amore e devozione, contribuendo allo sviluppo economico e culturale della Romania, paese d'adozione diventato paese madre. Però non hanno mai dimenticato la loro origine italiana. Come la maggior parte dei romeni in Moldavia, anch'io sono nato di sangue misto. Assieme all'origine romena, ho un'ascendenza italiana, francese e greca.

Il mio primo antenato italiano venuto in terra romena è stato il mio bis-bis-bisnonno, il fiorentino Luigi

Alessandro Ioan Cuza, salito al trono della Moldavia, ha condotto Luigi Ademollo a dirigere l'opera di Iași e come professore di musica al Liceo Nazionale. Nell'anno 1862, costui si trasferì a Bucarest e divenne professore al Collegio Nazionale Gheorghe Lazăr.

Uno dei suoi figli s'integrò o cercò d'integrarsi nella società romena col matrimonio. Altri, come la mia bis-bisnonna Ida, si sposarono coi discendenti di altri immigrati. I loro discendenti, a parte la mia bisnonna Marguerite, sposata con un italiano, hanno sposato romeni. La maggior parte dei discendenti di Luigi Ademollo, già integrati nella società romena, hanno operato, soprattutto, nel campo artistico, contribuendo così ad affermare i valori culturali in Romania. Così, la discendente diretta di Luigi Ademollo, la figlia Eugenia, fu cantante d'opera a Iași. Sposata con l'attore Alessandro Marinescu, ha creato una truppa d'opera, dove, fin dall'età di cinque anni, ha brillato sulla scena la loro figlia, Nora Marinescu.

Un altro discendente, il nipote Achille Popescu, nonostante sia morto a soli 32 anni, è rimasto famoso nella storia del teatro romeno, come uno di migliori attori che esso abbia mai avuto.

Sempre nel campo artistico, s'è fatta notare Clotilde, penultima figlia di Luigi Ademollo, diventata «socio di primo livello» al Teatro Nazionale a Craiova.

Ida Ademollo, sposata con l'ingegner Jules Cazaban, ha avuto cinque figlie e due figli. La maggiore delle figlie, Marguerite, ha sposato un ingegnere italiano, Giuseppe Barberis, venuto in Romania nel 1893. Laureato al Politecnico di Torino e, alla ricerca di un lavoro, è giunto a Iași. Bisogna dire che dopo l'unificazione con la Valacchia, la Moldavia rimase la zona con le maggiori vie commerciali e, sicuramente, questo fu il motivo per cui Giuseppe Barberis ha finito per lavorare nella costruzione delle ferrovie, specialmente in questa parte del paese.

Non ho conosciuto il mio bisnonno, ma da tutto quel che si dice in famiglia, mi pare fosse la persona che più desiderava integrarsi nella società romena. Ha imparato subito dopo l'arrivo la lingua romena e ha fatto numerose traduzioni sia dall'italiano al romeno che dal romeno in italiano. Durante una sua lunga assenza passata a Bucarest, gli venne l'idea di aprire una rivista per i giovani e, quindi, ha pubblicato la «Revista Copiilor și Tinerimeii» (*Rivista per i bambini e i giovani*), il primo periodico in Romania che si rivolgeva a questa categoria di lettori. Ha trasmesso il suo amore per la cultura alle sue due figlie, Marguerite (Migheta) e Clemence (Mansi), la prima divenuta pianista e la seconda violinista, cantante e compositrice.

L'integrazione nella società romena di Mansi Barberis, nata come cittadina italiana e divenuta cittadina romena all'età di tre mesi, può essere rintracciata nella musica che

Il problema della migrazione e dell'integrazione, così attuale e importante per l'Europa e non solo, è nato e continua a ripresentarsi in numerosi dibattiti, ricerche e soluzioni rivolti ai migliori modelli per le loro corrette soluzioni. Ogni nazione, ogni governo, l'intera Unione Europea - si sono impegnati intensamente a trovare le modalità di mettere in atto una politica umanitaria con il precipuo scopo di integrare quelli che, lasciano la terra d'origine, desiderano costruirsi una nuova vita in un altro paese. Ben lungi dall'essere risolto, questo problema non è una novità.

Ademollo. Era il nipote del pittore Luigi Ademollo, professore all'Accademia delle Belle Arti a Firenze, e di cui lavori occupano un'intera sala del museo di Palazzo Pitti. Il nipote nacque nel 1815 e divenne musicista. Sposato, ebbe due figli, e la maggiore essendo la mia bis-bisnonna, Ida, che quando ci fu l'inondazione dell'Arno, nel 1844, le venne una sensazione di insicurezza per il futuro della propria famiglia. Decise quindi di spostarsi in Moldavia. A quel tempo, la Moldavia non ancora unita alla Valacchia, non era più la maggiore né la più potente delle due. La perdita della Bucovina e poi della Basarabia fecero della Moldavia una terra più piccola della Valacchia ma pur rimase il centro del mondo culturale romeno.

Per questo motivo il musicista Luigi Ademollo si stabilì a Galați, dove arrivò a dirigere l'orchestra locale di opera.

ha composto. Le piaceva molto l'autentica musica popolare romena e, per questo motivo, ha composto soprattutto «lieder» in cui inserisce temi della musica popolare. Come suo padre, aveva un culto per la storia della Romania e, quando senti' l'impulso di scrivere musica operistica, ha scelto, come libretto, la dramma «Apus de soare» (*Il tramonto del sole*) di Barbu Ștefănescu Delavrancea. Inoltre riuscì, nel 1958 e, poi, nel 1967, a mettere in scena all'Ateneo Romeno e all'Opera Nazionale di Bucarest, la figura dell'importante domino moldoveno Ștefan cel Mare.

Fin dalla giovinezza Mansi Barberis s'è imposta nella società culturale romena.

Sia perché ha operato nella Filarmonica Moldava, creata da George Enescu nel 1919 a Iași, o nel quartetto Femina, la sua presenza s'è fatta sentire con forza e professionalità.

Ma probabilmente il suo calore, la preparazione e la competenza di compositrice non si sono manifestati con maggior vigore che nell'attività didattica. Professoressa di canto, che ha tenuto una classe di opera al Conservatorio di Iași fino alla sua chiusura nel 1949, o professoressa all'interno del Conservatorio di Bucarest, Mansi Barberis ha formato e preparato centinaia di studenti, futuri cantanti di grido sulla scena lirica romena.

Che esempio più significativo di questo, d'integrazione nella società romena, potrebbe esistere? Le due figlie di Giuseppe Barberis, se pur senza neppure una goccia di sangue romeno, si sono sentite e hanno vissuto da romene, hanno fatto per la loro terra d'adozione tutto ciò che era in loro potere per il suo sviluppo.

I loro figli, avendo circa il 50 % di sangue romeno, si sono integrati naturalmente nel mondo romeno. Silvia Păun, figlia di Marguerite, architetto che ha vinto il Premio dell'Unione degli Architetti e il Premio Accademico per i suoi lavori, era una grande estimatrice dell'arte popolare romena, e specificamente delle sculture in legno e in pietra. Ha battuto il territorio in lungo e in largo, come solo sua cugina, Sorana, aveva fatto, cercando nell'arte dei mestieri popolari romeni le influenze dei tempi immemori, per stabilire un legame tra Romania e Italia. Questa ricerca s'è concretata nella realizzazione del lavoro «Identități europene inedite Italia-România» (*Identità inedite europee Italia-Romania*) apparso in romeno, italiano, francese e inglese.

Suo fratello, l'ingegner Alexandru Timotin, anch'egli perfettamente integrato nella società romena, è diventato professore all'Università Politecnica di Bucarest, decano del Dipartimento di Ingegneria in lingue straniere ed è arrivato ad essere membro a tutti gli effetti dell'Accademia Romena.

Ginel Plăcișteanu, figlio di Celmence (Mansi) Barberis, pur avendo vissuto solo fino a 36 anni, s'è dimostrato essere una persona pienamente integrata, ugualmente, con un valore professionale che, all'età di 33 anni, l'ha fatto diventare il più giovane medico primario della Romania. Sua sorella, Sorana Coroamă-Stanca, più tardi laureata alla Facoltà di Chimica Industriale al Politecnico di Iași, s'è poi indirizzata al mondo dell'arte, diplomandosi alla sezione di regia all'Istituto di Arte Drammatica di Bucarest. Fu professoressa all'Istituto di teatro, regista e scrittrice. La sua attività professionale s'è manifestata nella realizzazione di scenografie e nella loro messa in scena. Tra queste, una parte fu ispirata dal passato storico dei romeni e della Romania, come fu ad esempio la realizzazione, a Cetatea Sucevei, dello «Apus de soare» (*Il tramonto del sole*) e «Petru Rareș».

Ma da questo punto di vista, quello dell'amore per la storia dei romeni, la massima realizzazione registica fu rappresentata dal serial televisivo «Mușatinii», realizzato in 13 episodi, il primo dei quali in Romania e che ha goduto di grande successo. E forse questo non è successo per caso, vista la traduzione in italiano fatta da Giuseppe Barberis della pièce «Petru Rareș» e dopo la composizione da parte di Mansi Barberis dell'opera «Apus de soare».

Essi, figure di riferimento della cultura romena, italiani di origine, non soltanto s'integrarono perfettamente nella società romena, ma hanno contribuito pienamente al suo sviluppo. Per quanto riguarda me, l'amore per la storia m'ha guadagnato la prima classe del liceo, studiando la storia della Roma antica. Mia nonna mi ha messo a disposizione i suoi appunti estremamente accurati su questo argomento.

Così che l'amore per la storia della Romania e la frequenza ai corsi alla Facoltà di Storia sono venuti in modo naturale. Pur con il mio pieno inserimento nella società romena, riconosco che, nel profondo della mia anima, mi sento anche italiano. Per questo, qualunque cosa implichi sia la Romania che l'Italia mi fa particolarmente piacere, più di altre cose.

Non so se quanto qui esposto possa rappresentare un modello per la società contemporanea, per quanto riguarda la politica d'integrazione. So però che i drammi a cui assistiamo quasi tutti i giorni, centinaia di migliaia di persone che trovano la morte cercando di partire verso terre più promettenti, dove si possa vivere meglio e si crescano i figli, sono cose che non dovrebbero succedere nel ventunesimo secolo. Credo sarebbe bene che facessimo bene attenzione al passato e imparassimo qualcosa dalle esperienze dei nostri progenitori.

Clemence (Mansi),
soțul său Gheorghe
Plăcișteanu și cei doi copii,
Sorana și Gheorghe (Ginel)
Membri fondatori ai
Filarmonicii Moldova.
George Enescu (al doilea din
primul rând) și Mansi
Barberis (în centru)

Ritornando a Cataloi

Una tiepida giornata di inizio settembre, e sono ritornato a Cataloi. Era un incontro collettivo, con quelle autorità religiose e civili, e con alcuni rappresentanti di discendenti della comunità italiana che gravitano nella zona, e del quale incontro, e delle sue finalità, altri diranno meglio di me.

Sono dunque ritornato, ma questa volta con maggiore consapevolezza: non si coglie mai lo

le lapidi sono state ripulite, e tutti i frammenti ed i monconi delle stesse sono stati recuperati e disposti in ordine. Si può dunque cogliere ora, con maggiore consapevolezza, come dicevo, il malinconico fascino di questo piccolo luogo, di questo spazio della memoria. Ma cos'è dunque che dà fascino a questo luogo, che altrimenti altro non sarebbe che un accumulo di vecchie porzioni di croci, molte delle quali gravemente danneggiate? Sono i nomi. Sono i nomi e le date che si intravedono, iscrizioni sulla pietra che mostra i segni del tempo. Alcune di queste iscrizioni sono più immediatamente leggibili, altre del tutto incomprensibili senza una attenta indagine epigrafica. Sono i nomi, oltre ai luoghi che serbano storie e memorie, che ci ricordano che c'era «qualcuno», oltre che «qualcosa».

Il sia pur provvisorio riordino del luogo è un buon inizio. Ma è solo l'inizio. Ed è anche una fase molto rischiosa per questo piccolo pezzo di storia dello stesso paese di Cataloi. Io credo che, per continuare al meglio la preservazione della memoria, tutti i frammenti con iscrizioni, prima che vadano dispersi, o coscientemente vandalizzati, o trafugati come originali souvenir, debbano essere recuperati e custoditi in luogo sicuro.

Dove andrebbero fotografati, catalogati e, infine, sottoposti a un accurato lavoro di decifrazione delle scritte meno leggibili, compresi i frammenti di frasi, date e nomi. A questo punto tutte le scritte, secondo un percorso di preservazione potrebbero essere

riportate in una pubblicazione storico-fotografica specifica.

Magari, parlo per ipotesi, e seguendo il filo del metodo storico-scientifico, si potrebbe far confluire questa ricerca epigrafica con la ricerca della dottoressa Alina Dorojan (Università Roma Tre – Università di Bucarest) che ha svolto uno studio specifico su Cataloi e l'antica comunità italiana. Io ho avuto il piacere e la fortuna di ascoltare una sua ampia relazione nel quadro di un Convegno Romeno-Italiano di Studi Storici dal titolo «*Italia e Romania tra XIX e XX secolo: relazioni, convergenze, contrasti*» (23 giugno 2013). La relazione della dottoressa Dorojan aveva per titolo: «*L'assistenza dello Stato italiano riguardante una colonia agricola italiana di Romania (1889-1941)*».

Mi sembra dunque che ci sia molto materiale sul quale lavorare, sia a livello di indagine (la catalogazione delle epigrafi) che annalistico (i risultati di tale catalogazione con gli studi che su questa antica comunità di italiani tutt'ora continuano). E – lo ripeto – saremmo solo all'inizio. Ma occorre far presto. Prima che la trascuratezza degli uomini, tempo, erbacce, continui il suo inesorabile lavoro, facendo scomparire del tutto la memoria storica di questa piccola patria di oscuri italiani venuti da lontano per stabilirsi in Romania.

La piccola strada che conduce al cimitero

spirito di un luogo se questo non viene visitato più di una volta. La nostra visita era attesa, e nel frattempo qualcosa è cambiato: in meglio. La piccola strada di campagna che conduce al cimitero, e la stessa Via degli Italiani, dalla quale si dirama, sono state ripristinate con del pietrisco, allo scopo di livellarne le buche. Tutta l'area del cimitero-memoriale (perché di questo si tratta, di un cenotafio di circa 16 mtq.) è stata liberata dalle erbacce. Le croci e

Antonio Rizzo

Cataloi – Scorcio della zona dove si erano insediati coloni italiani

Era o zi călduță de început de septembrie când am revenit la Cataloi. Era o întâlnire colectivă, cu autorități religioase și civile locale și cu unii dintre reprezentanții descendenților comunității italiene care gravitează în zonă; despre această întâlnire și despre finalitatea ei vor vorbi alții mai bine decât mine.

Am revenit deci, dar de această dată, mult mai conștient: nu vei putea înțelege nicicând spiritul unui loc, dacă nu-l vei vedea de mai multe ori. Vizita noastră era așteptată, iar între timp ceva se schimbaseră: în bine. Micul drumeag de țară care duce la cimitir este o ramificație chiar a aceleia care se numește „Strada Italianilor” și care a fost de curând renovată, adică gropile au fost astupate cu pietriș. Întreaga zonă a cimitirului memorial (pentru că despre asta vorbim, despre un cenotaf de circa 16 mp) a fost curățată de buruieni. Crucile și pietrele de mormânt au fost curățate, iar toate bucățile și părțile ciuntite ale acestora au fost recuperate și puse în ordine. Acum se poate, deci, înțelege mai bine, așa cum spuneam, fascinantă melancolie a acestui loc micuț, a acestui spațiu al memoriei. Dar ce anume conferă fascinație acestui loc, care altfel n-ar fi altceva decât o grămadă de fragmente de cruci vechi, multe dintre ele foarte deteriorate? Sunt numele și datele care se întrezăresc, inscripții pe piatra care arată și scurgerea inexorabilă a timpului. Unele dintre aceste inscripții se pot citi aproape imediat, dar altele nu pot fi înțelese aproape deloc, decât după o atentă cer-

cetare epigrafică. Sunt numele care, dincolo de locurile ce par a fi istorie și memorie, ne amintesc că a existat mai degrabă „cineva”, decât „ceva”.

Chiar dacă este o amenajare provizorie a locului, este un bun început. Dar este numai începutul. Este și o fază foarte riscantă pentru această bucățică de istorie a satului Cataloi. Eu cred că, pentru a continua cel mai bine prezervarea memoriei acestui loc, trebuie adunate toate fragmentele cu inscripții, înainte de a fi pierdute sau vandalizate cu bună știință ori luate ca amintire, și depozitate într-un loc sigur.

În acel loc ele ar trebui să fie fotografiate, catalogate și, în final, supuse unui proces de descifrare a inscripțiilor mai puțin lizibile, inclusiv a fragmentelor de fraze, de date și de nume. Din acel moment, toate inscripționările ar trebui să urmeze un parcurs de prezervare și valorificare, care impune prezentarea lor într-o publicație de istoriografie și fotografie de specialitate.

Cel puțin, ipotetic vorbind, urmând o cale metodică de abordare științifică a istoriografiei, ar fi de dorit ca această cercetare epigrafică să fie îmbinată cu cercetarea profesoarei Alina Dorojan (Universitatea Roma Tre – Universitatea București), care a făcut un studiu de specialitate despre Cataloi și vechea comunitate italiană a acestuia. Eu am avut plăcerea și norocul să ascult o comunicare de a sa, în cadrul unui Simpozion Româno-Italian de Studii Istorice intitulat *Italia și România între secolele XIX și XX: relații, convergențe, contraste*

(23 iunie 2013). Comunicarea dnei Dorojan avea titlul: *Asistența Statului italian cu privire la o colonie agricolă italiană din România (1889-1941)*.

Mi se pare, deci, că există destul de mult material pe care s-ar putea lucra, atât la nivel de cercetare (catalogarea inscripțiilor epigrafice), cât și la nivel de analiză (rezultatele acestei catalogări și studiile privind această comunitate veche de italieni care continuă). Și, repet, va fi numai un început. Însă lucrurile ar trebui să se miște repede. Înainte ca neglijența oamenilor, timpul, buruienile să-și continue lucrarea lor inexorabilă, făcând să dispară cu totul memoria istorică a acestei micuțe patrii a unor italieni anonimi, veniți de departe, pentru a se stabili în România.

Enrico (probabil) – 1869
Vichioli (probabil) – 18 ani
Mansini Fiorinda

Jurnalista Ana

Un nou episod despre etnicii italieni din România

Ana-Maria Iorga Mihail e născută în 1985, la București. A absolvit Facultatea de Litere a Universității din București și este doctor în lingvistică. A avut mai multe stagii de cercetare în Franța, la Universitățile Paris XIII și Paris VIII (2009-2010, 2011-2012). În prezent, este asistent de cercetare în cadrul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române și jurnalist la postul de știri Digi 24.

Bogdan Jugănar: Rar mi-a fost dat să cunosc un jurnalist de știri atât de titrat ca Dvs. Prima întrebare care-mi vine în minte este cât de greu v-a fost să urmați un doctorat în lingvistică, să lucrați într-un institut al Academiei Române, să predați la Universitate și să faceți televiziune în același timp?

Ana Iorga Mihail: Nu a fost ușor, asta e sigur. Însă am învățat de-a lungul timpului să-mi împart foarte riguros timpul. Totul e să ai un plan, chiar dacă nu îl vei respecta în totalitate, îți dai o ordine în gândire și în programul de zi cu zi. Cred că orice e lăsat la voia întâmplării e în

pericol să nu fie dus la bun sfârșit. Lingvistica îmi oferă bucuria studiului în tihnă, a scrisului și a lucrului cu studenții, am predat timp de 5 ani. De mică eram fascinată de cuvinte, de originea lor și de felul cum influențează realitatea. În schimb, televiziunea e un fel de aventură foarte dinamică. La știri nu ai răgazul pe care ți-l dă studiul, trebuie să gândești mult mai rapid și să acționezi la fel. E un exercițiu care te ține mereu conectat la realitatea din jurul tău, înțelegi mai bine evenimentele pentru că ești în mijlocul lor și astfel le poți prezenta limpede și celorlalți. Nu mai poți fi doar specialistul într-un anumit domeniu, trebuie să știi cât mai multe. În cazul meu, cercetarea și televiziunea merg împreună de câțiva ani. Nu e ușor, dar e pasionant.

Care sunt rădăcinile Dvs. italienești?

De fapt, nu e vorba propriu-zis despre rădăcini, ci despre o înrudire prin alianță. Dar o înrudire foarte importantă pentru... apariția mea pe lume. Ca să vă explic, trebuie să mergem pe firul istoriei de familie.

Atunci, să mergem pe linia paternă, pentru început.

Tatăl meu, Mugurel-Gabriel Mihail (1939-1994), descindea dintr-o familie Mihail din Vlașca. Bunicul meu, colonelul Radu C. Mihail (1904-1968), a fost ofițer al Armatei Regale Române. A făcut liceul militar la Craiova, iar în 1927 a absolvit Școala Militară Specială de Geniu și a făcut parte din arma Vânătorilor de Munte. A luptat în cel de-al Doilea Război Mondial, pe Frontul de Est, în Crimeea, în iulie 1942 era comandant al Batalionului 2 Pionieri Munte. A fost decorat cu Ordinul militar Mihai Viteazul clasa a III-a (1941), cu Ordinul Coroana României în grad de Cavaler (1940) și cu Medalia Cruciada împotriva Bolșevismului (1943). Comuniștii l-au dat afară din armată, în iulie 1946. În continuare, a lucrat ca subinginer.

Cred că a reușit să intre și în atenția „organelor”... cum se spunea pe atunci.

Da, am găsit la C.N.S.A.S. dosarul lui de urmărire. A fost membru P.N.Ț. și un opozant curajos al regimului comunist. Scriau acolo securiștii că bunicul

Colonel Radu C. Mihail,
iulie 1934

Iorga Mihail

era „agitator reacționar notoriu”, „caracter dârz; ostil regimului actual, propagandist înverșunat în favoarea anglo-americanilor”, „un element care nu se poate acomoda cu noua formă de guvernământ a Statului nostru”. Tot din dosarul de urmărire am aflat cam în ce termeni judeca el regimul comunist: „a înjurat guvernul democrat, calificându-i drept criminali de neam, prin faptul că au adus foametea și jaful în țară”.

Propun să ne apropiem de înrudirea italiană.

Radu C. Mihail s-a căsătorit, în 1936, cu Ana Vasilescu (1906-1998), fiica lui Gheorghe Vasilescu și a Anei Țuțuianu. Leagănul familiei era la Fărcașa și Borca, în județul Neamț, iar numele de familie inițial fusese Pașnicu. Bunica Ana a fost educatoare, învățătoare și directoare de grădiniță. Un detaliu inedit despre ea ar fi acela că a primit, în 1930, la Sinaia, din partea revistei *Realitatea Ilustrată*, titlul de Miss Ciuc. O soră a ei, Elisabeta Vasilescu, s-a măritat cu Ioan Pezamosca și așa a intrat Italia în casa noastră.

Acesta făcea parte din vestita familie de constructori italieni Pezamosca, stabiliți pe Valea Stănișoarei, pe Domeniile Coroanei. Deși avea origini italiene, Ioan Pezamosca a luptat în cel de-al Doilea Război Mondial, în armata română, dovadă că avea cetățenie română și nu mai fusese obligat să se încorporeze în Armata italiană. Ioan și Elisabeta Pezamosca au avut cinci copii: Ana (educatoare; măritată cu profesorul Mihail Vass, Petre, Ioan, Maria și Emilia (măritată

cu Dumitru Roșca, descendent, prin mama lui, tot dintr-o familie italiană; nu întâmplător, pe fiul lor îl cheamă Luigi Iulian).

De ce e așa de importantă pentru Dvs. această înrudire prin alianță?

Ana Pezamosca-Vass, care era verișoară primară cu tatăl meu, a fost educatoare la Tulgheș, de unde e mama. Ana Vass le-a făcut cunoștință părinților mei.

Mai vorbiți-ne, vă rog, despre rădăcinile familiei Pezamosca.

Sebastiano Pesamosca, primul din familie care a venit în Moldova și s-a așezat la Borca, în județul Neamț, era un pietrar friulan din Tolmezzo. Evident, grafia inițială a numelui era „Pesamosca”, românizându-se în „Pezamosca”.

Cine sunt friulanii?

Friulanii sau friulii vorbesc friulana, o limbă romanică diferită de italiană și care e vorbită azi de cca. 700.000 de oameni din regiunea Friuli-Venezia-Giulia. Tolmezzo (Tumieș în friulană) e un oraș din această regiune, mai precis din provincia Udine. Între 1077 și 1420, Tolmezzo a făcut parte din Patriarhatul de Aquileia (formațiune politico-religioasă, cea mai mare dioceză a Europei medievale). În 1356, Tolmezzo a devenit capitala Carniei, iar în 1420 a fost anexat de Veneția. Ulterior a trecut sub administrația Imperiului Austriac și, în final, a Regatului Italiei. Friulanii sunt o populație mândră, pastorală, cu tradiții frumoase (printre care faimosul dans care le poartă numele, furlana).

Emilia Pezamosca-Roșca, 1964

Care au fost urmașii lui Sebastiano Pesamosca?

Soțul meu, Filip Iorga, a alcătuit un arbore genealogic al familiei, pe baza informațiilor transmise de mătușa mea, Ana Vass. Împreună cu soția lui, Giovanna, Sebastiano Pesamosca a avut 8 copii: Iacob (a avut 3 copii), Ioan (cel pe care l-am amintit deja, soțul Elisabetei Vasilescu), Carolina (măritată cu Petrea Bondar), Margareta (măritată Ciolan), Elisabeta (necăsătorită), Ghimira (măritată întâi cu un român, apoi cu italianul

Ana Pezamosca, Mihail Vass și fiica lor, Ileana, 1958

Ghimira Pezamosca, soțul
Giovanni Traunero și 3 copii
ai acestuia, din prima
căsătorie, Calafat, 1936

Dreapta: familia Ioan
Pezamosca în 1932, la Borca

Giovanni Traunero, care mai fusese și el căsătorit și care avea, din acea primă căsătorie, 3 copii), Leon (căsătorit cu Evghenia, a avut un fiu, Grigore). În fine, a mai existat un fiu, care a căzut în cel de-al Doilea Război Mondial.

Cum au ajuns în România?

Poate că e greu să ne imaginăm asta azi, când românii pleacă să lucreze în Italia, dar în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în primele decenii ale celui de-al XX-lea, România era țară de imigrație, nu de emigrație. Italienii goniți de dificultățile traiului din țara lor natală veneau să-și caute norocul într-o Românie aflată în plin avânt economic și care putea fi privită ca un „tărâm al făgăduinței”. Au venit atunci mulți pietrari, mulți lucrători în lemn, mulți zidari, dar și ingineri, arhitecți sau artiști. Pe

acest fond, imigrația italiană în România a continuat și în perioada interbelică. Sebastiano Pesamosca s-a stabilit la Borca după Primul Război Mondial.

Familia Pezamosca de la Borca a rămas catolică?

Toți cei opt copii ai lui Sebastiano și ai Giovannei Pesamosca au fost botezați ortodocși, pentru că la Borca nu exista preot catolic. Dar au continuat să păstreze în casă obiceiurile catolice. V-am spus deja că Ioan Pezamosca a luptat în cel de-al Doilea Război Mondial, în armata română. Toți membrii familiei s-au atașat puternic de România și au fost patrioți români. Ceea ce nu i-a împiedicat să-și păstreze patriotismul italianesc. Mulți dintre ei și-au păstrat chiar cetățenia italiană. Au fost, în același timp,

buni friulani, buni italieni și buni români.

Unul dintre cei mai mari chirurgi pediatri români poartă același nume de familie. Există vreo legătură?

Doctorul Alexandru Pesamosca (1930–2011), cel care a făcut peste 45.000 de operații, este cu siguranță cel mai ilustru purtător al acestui nume. Nu cunosc gradul de înrudire, dar este probabil să existe o legătură îndepărtată de rudenie. Rămâne să cercetăm.

Bogdan Jugănaru
Fotografii din arhiva
Anei Iorga Mihail

„Dulcele târg al Ieșilor“ – cum îl numeau Mihail Sadoveanu și Ion Creangă – ar putea fi socotit și un fel de leagăn al minorităților naționale din România. Pe drept cuvânt, fără îndoială, dacă ne gândim că aici, în Nordul Moldovei, după 1989 s-au organizat numeroase manifestări culturale de amploare rezervate minorităților, cu mare succes, grație căldurii sufletești a ieșenilor în rândul cărora sălășuiește (de peste 100 de ani) o frumoasă comunitate italiană.

În luna octombrie, am avut plăcerea să fiu invitat la Iași la un festival intitulat „Confluente 2013“ – aflat la cea de-a VI-a sa ediție, organizat cu profesionalism de către Departamentul de Relații Interetnice din cadrul Guvernului României, de omniprezentul RO.AS.IT. și cu importantul sprijin al autorităților locale.

Participanții, membri ai diferitelor etnii ce trăiesc în țara noastră, au împânzit capitala moldavă timp de trei zile. Mai întâi – nu se putea altfel – au fost vizite în grupuri mai mari sau mai mici la minunățiile acestui frumos oraș (Copoul, Muzeul Unirii, bojdeuca lui Creangă, biserica „Trei Ierarhi“, Palatul Administrativ...), după care au urmat o paradă a portului național, o expoziție de costume, dar și un reușit festival interetnic în Sala „Gaudeamus“ a Casei de Cultură a Studenților.

Ceea ce a plăcut cel mai mult celor care au participat sau vizionat „Confluentele“ anului în curs – ediția a VI-a, repetăm, a fost spectacolul interetnic. De fapt, un buchet de veselie, muzică, și costumație multicoloră, prietenie.

Din nou „la braț“ cu frumusețea artei minorităților naționale, în Capitala Moldovei

Reprezentanții a 10 minorități – ucrainieni, greci, turci, tătari, bineînțeles, italieni ș.a. – au evoluat pe scenă purtând minunate costume tradiționale, au cântat, au dansat. Au fost momente de entuziasm în sală, aplauze frenetice. Așa se explică faptul că spectacolul a durat peste patru ore. Ucrainenii au declanșat, parcă, un robinet al veseliei cu ansamblul lor numit, evident, „Veselka“, romii au dansat așa cum știu ei mai bine pe niște ritmuri îndrăcite („parcă au un motorăș în ei“ – spuneau spectatorii), rușii-lipoveni ne-au arătat cum este o nuntă de-a lor, ceremonialul unui astfel de eveniment. Am ascultat, apoi, „Kalinka“, am admirat cămășile lor cazace, multicolore, iar grecii au apărut în culorile lor preferate (alb și negru), mai sentimentali, cu melodii frumoase, de suflet.

Turcii ne-au arătat și ei cum se desfășoară o nuntă turcească. Dansatoare: fete de 15-16 ani în costume vechi, binecunoscute nouă, iar germanii au fost prezenți cu Ansamblul „Korona“. Prietenoase, parcă, pentru noi românii, melodiile lor, cunoscutele fanfare. Li s-a alăturat formația turco-tătarilor, după părerea multora, cu evoluția cea mai distinsă, elegantă și grațioasă, cea a Ansamblului „Karasu“ din

Medgidia: fete elegante cu turbane, șalvari și văluri lungi, melodii (adecvate) de vis. Ungurii, și ei, au venit cu muzica, costumele și dansurile lor atât de cunoscute nouă. Parcă... pe locul doi din punct de vedere al vivacității.

Italianii noștri, cu două an-

sambhuri minunate – „Allegrina“ și „Di nuovo insieme“ – cu dansatori elegant îmbrăcați, plini de nerv, cu muzică veselă (vezi vestitele tarantele), au avut programul cel mai bogat. Nu au lipsit, evident, tenorii Sorin Ursan și Antonio Furnari. Ultimul, venit în țară la noi și rămas aici, încă din 1965.

Nu pot încheia această relație fără a nota că la baza succesului Festivalului „Confluente 2013“ a fost coregraful ieșean Petre Șușu, care organizează de mult timp asemenea festivaluri ale minorităților naționale, cam de vreo zece ani.

S-a stins un erudit...

Ne este cumplit de greu să scriem la timpul trecut despre cel care a fost, ani buni, apropiat și neprețuit colaborator al revistei *Siamo di nuovo insieme* – **Comandor (r) Neculai Pădurariu**.

Și nu ne-a fost doar colaborator, cu timpul ne-a devenit și sfătuitor, ceea ce face ca tristețea pe care o încercăm la dispariția sa, să fie și mai profundă. Mereu calm, în nenumăratele discuții, niciodată nu a amintit despre boala care-l măcina și care avea să-l ia dintre noi tăcut și împăcat cu soarta sa. Așa că a plecat discret și demn, cum a fost întreaga viață.

Născut în anul 1934 în satul Brătuțești, comuna Strunga, județul Iași, Neculai Pădurariu a urmat un liceu cu profil de limbi clasice, absolvind apoi Școala Militară de Ofițeri de Marină din Constanța, dar și cursuri speciale de aviație sportivă, parașutism, atașați militari, limbi străine etc.

Bun specialist în domeniul maritim și militar, a fost rând pe rând, ofițer pe Distrugătorul D-22 („Regina Maria”), pe nava-școală „Mircea”,

ofițer în Direcția Hidrografică Maritimă, în Statul Major al Marinei Militare și în Secția de legături externe a Marelui Stat Major.

Spirit enciclopedic, om de o deosebită erudiție, pasionat de studiu și de cercetare, pe lângă activitățile profesionale, s-a implicat cu aceeași dăruire și competență în domenii științifice și cultural-artistice: cu nenumărate articole în presă, comunicări, conferințe publice, interviuri la radio, pe teme de specialitate. A fost colaborator la numeroase publicații periodice din țară și străinătate, redactor și consultant științific la diferite reviste. S-a remarcat ca apărător al tradițiilor marinărești și al autenticității și corectitudinii utilizării terminologiei de marină. Este coautor al mai multor cărți, printre acestea numărându-se și Dicționarul Enciclopedic de Marină.

Egoismul îi era străin. Ținea enorm la cei care aveau apetență pentru studiu și cercetare, îi îndruma și-i sprijinea oferindu-le materiale bibliografice și sfaturi, fiind foarte apreciat de specialiști, atât în țară cât și în străinătate. Avea prieteni în Grecia, Italia, Argentina etc., cu care întreținea o corespondență constantă, cărora le dădea sfaturi, la cerere, le trimitea reviste și cărți, avea pentru

fiecare o vorbă bună. Dar cel mai apropiat prieten al său a fost Amiralul italian Enzo Tanga, căruia îi trimitea inclusiv revista noastră, despre care acesta din urmă a scris adeseori rânduri elogioase sugerându-ne să o trimitem și altor personalități din țara sa, interesate de relațiile româno-italiene de-a lungul veacurilor.

Într-un cuvânt, Neculai Pădurariu a fost un om rar. Îl regretăm enorm.

Condoleanțe, încercatei familii.

G.T.

Un seminar dedicat politicilor culturale și diplomatice

La sfârșitul lunii noiembrie, în Sala delle Adunanze a Facultății de Litere și Filosofie din cadrul Universității din Perugia (Palazzo Manzoni) s-a desfășurat seminarul de studii intitulat „Italia, România și Europa Centrală și de Est. Diplomatie culturală și imperative geopolitice de la Versailles până în zilele noastre”. La reuniunea structurată în două părți: o sesiune dedicată politicilor culturale și o alta acțiunilor politico-diplomatice activate de cele două state în aria europeană centrală și de est, au fost puse în dezbatere strategiile culturale, politice și diplomatice ale României și Italiei, țări legate de afinități culturale și de interese geopolitice, luându-se în discuție acțiunea lor în regiunea Europei Centrale și de Est, pe parcursul a aproape unui secol de istorie, începând cu sfârșitul Primului Război Mondial – punctul culminant al procesului risorgimental și până în prezent. S-a subliniat că atât diplomația culturală română, cât și cea italiană nu pot fi studiate făcând abstracție de diplomația culturală a țărilor vecine. Și aceasta, întrucât în cadrul cercetării, metoda comparativă reprezintă, pe de o parte, o necesitate, iar pe de altă parte, o provocare suplimentară. Au mai fost discutate nu doar strategiile de diplomatie culturală ale celor două state, ci și politicile de propagandă culturală, așa cum transpar din sursele de epocă italiene și române: manipularea numerelor și a datelor statistice, selecția și negarea, repetarea obsesivă, utilizarea argumentelor adversarului, dublul standard, căutarea paralelismelor istorice, argumentul cunoașterii reciproce, propaganda vizuală, argumentele istorice, geografice, religioase, economice, folosirea și abuzul de stereotipuri.

Un voluntar italian îndrăgostit de România

L-am numit pe Federico Favero. Născut la Como, Italia, în 1984, urmează Universitatea della Svizzera italiana din Lugano, Elveția, pe care o absolvă cu teza de licență „Automobile Dacia: la Romania da regime a on line”. Nu s-a oprit numai la pasiunea sa pentru mașini, care l-a ajutat să-și găsească de lucru la Londra, dar, adunând un impresionant număr de informații despre cea mai populară mașină de la noi, a dorit să cunoască mai îndeaproape România. Prilejul s-a ivit atunci când niște prieteni din Asociația Colegiului Gallio din Como, care au păstrat contactul cu părintele Lorenzo „Lollo” Marangon, profesorul lor de liceu, i-au povestit despre Târgoviște. Părintele Lollo era din 2008 la Fundația Casa Miani a Congregației „Părinților Somaschi” din vechea cetate de scaun și care adăpostea minori aflați în dificultate. Prima vizită a lui Federico la Târgoviște a fost în aprilie 2010. Federico a contribuit, apoi, la conceperea proiectului „Primăvara Românească”, un proiect de sprijin pentru Casa Miani și, de atunci, revine frecvent în România împreună cu alți voluntari. Ei stau cu copiii din acest așezământ încurajându-i la școală, gătind împreună, ieșind în oraș, vizitând muzee, organizând mici excursii. Cu sprijinul Ambasadei Italiei și al Institutului Italian de Cultură din București au organizat multe activități culturale.

Arena din Verona 100

O sută de ani se împlinesc anul acesta de la prezentarea spectacolului cu Aida de Giuseppe Verdi în amfiteatrul din Verona, prin care s-a consfințit deschiderea oficială a sezonului de operă la ceea ce avea să devină cel mai mare teatru liric din lume în aer liber, Arena din Verona. 2013 a fost un an bogat în aniversări culturale: 200 de ani de la nașterea lui Verdi, 200 de ani de la nașterea lui Wagner și 100 de ani Arena din Verona. Toate aceste evenimente au fost sărbătorite fastuos în multe țări ale lumii, cu deosebire în cele europene. **Arena din Verona** și-a marcat această aniversare cu o excepțională GALA la care au luat parte nume grele ale muzicii clasice contemporane, precum Placido Domingo și Andrea Bocelli. Arena a fost și de data aceasta neîncăpătoare, iar spectacolul fulminant.

O româncă a devenit contesă italiană

Nu este pentru prima dată când o româncă devine contesă prin căsătorie; se mai cunosc situații asemănătoare petrecute în secolele XIX și XX, poate și mai devreme, dar nu avem încă date pentru susținerea unei asemenea aserțiuni. Vom cerceta. Simona Farcaș, filolog prin formare, cunoscută în comunitatea românilor din Italia ca președintă a Asociației „Italia România Futuro Insieme” din Roma, este contesă, începând cu data de 10 noiembrie a.c., când a devenit soția contelui Fernando Giulio Crociani Baglioni. Nunta a fost oficiată la Bazilica Sant’Apollinare, din apropierea Pieței Navona. Într-un material publicat de cotidianul „Il Tempo”, în paginile dedicate vieții mondene de la Roma, se spune: „Rochia miresei va semăna puternic cu cea purtată de Donna Isabel de Castro Curvelo de Herédia când în 1995 s-a căsătorit cu Don Duarte Pio de Braganza, pretendent la tronul Portugaliei”. Despre familia Contelui Crociani Baglioni se afirmă că este o familie nobilă foarte veche din Ducatul Spoleto, cu o genealogie documentată care ajunge la Ser Simone, căpitan al Republicii din Norcia, sec. XV.

Piloții italieni se tratează cu apă de la Izvorul Tămăduirii din Parcul Bordei

În secolul XIX, Constantin Bacalbașa comenta obiceiul multor bucureșteni de a se duce pe malul râului Colentina, la un izvor, pentru a mânca la iarbă verde, iar la sfârșitul mesei spărgeau câteva ulcele de vin, ca un ritual închinat Domnului, care le dăruise acolo o sursă naturală de sănătate. În anul 1932 primarul Capitalei, Dem I. Dobrescu, văzând că vine multă lume la izvor, a cumpărat 3,3 hectare și a amenajat Parcul Bordei și izvorul. Oamenii spuneau că dacă bei apă din acel izvor te vindeci de boli de stomac, rinichi, de reumatism, gută, diabet, de cardiopatii și boli nervoase. A fost supranumit *Izvorul Aviatorilor*, deoarece veneau aici foarte mulți aviatori, nu numai români, ci și străini. Chiar și înainte de 1990, când făceau escale la Otopeni, veneau și luau apă de acolo. În anii 2002-2008 locuitorii Bucureștiului nu au mai avut acces în Parcul Bordei, dar, după șase ani de interdicție, și-au primit înapoi pajiștile, aleile, verdeata, băncile și *Izvorul Tămăduirii*. De curând, *Izvorul Tămăduirii* din Parcul Bordei a stârnit interesul presei din Italia. Jurnaliștii de la cel mai titrat ziar, „Corriere della Sera”, au venit să facă un reportaj despre această apă tămăduitoare, fiind informați chiar de piloții italieni, care vin de ani de zile să bea din izvor. Se spune că apa de la *Izvorul Aviatorilor* este o apă limpede, dar sulfuroasă, cu gust de fier și puțin acidulată, care ar avea aceleași proprietăți ca cea de la Izvorul 24 de la Olănești. (Sursa: Global News)

Grupaj de Dan Comarnescu

STIRI • NOTIZE

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA **RO.AS.IT.** STR. LIPSCANI NR. 19, etaj 1, 030031 BUCUREȘTI

TEL./FAX: 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO